

Betalingsformidling

Oslo, mai 1992

Rapport 1991

INNHOLDSFORTEGNELSE	Side
1. INNLEDNING.....	2
2. NORGES BANKS OPPGAVER I BETALINGSFORMIDLINGEN	
2.1. Oppgaver og ansvar i betalingsformidlingen.....	2
2.2. Kontaktutvalget for betalingsformidling.....	3
2.3. Seddel og mynt, produksjon og distribusjon.....	4
2.4. Arbeidet med statens konsernkontosystem.....	6
2.5. Avregning og oppgjør i betalingsformidlingen.....	7
2.6. Oppsummering av bistandsprosjekt i Ungarn.....	8
3. VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK I BETALINGSFORMIDLINGEN	
3.1 Hovedtrekk.....	9
3.2 Bankgiro.....	11
3.3 Postgiro.....	14
3.4 Sjekk.....	15
3.5 Minibank, EFTPOS, betalingskort.....	16
3.6 Internasjonale betalingskort.....	22
3.7 Sedler og mynt.....	24
3.8 SWIFT - Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications.....	29
4. VIKTIGE HENDELSER I BETALINGSFORMIDLINGEN	
4.1 Banklovkommisjonen.....	30
4.2 Samordning av bankenes EFTPOS-systemer - Etablering av Bank-Axcept A/S.....	31
4.3 Postmeldingen, betydning for betalingsformidlingen	33
4.4 Samordning mellom Post og bank.....	36
4.5 Bankenes nye girotilbud - Brevgiro.....	37
4.6. Kontantforsyning via cash-back og <u>cash-out</u> - systemer og avtaler.....	38
4.7 Etablering av ELBET-Norge.....	40
4.8 Utviklingen innen EDI-EDIFACT.....	42
5. GEBYRER I BETALINGSFORMIDLINGEN.....	45
6. BETALINGSFORMIDLING I ET UTVALG LAND.....	48

VEDLEGG:

- Utviklingstrekk i betalingsformidlingen i Norge og Norden
(Artikkel i Norges Banks kvartalsskrift Penger & Kreditt)
- Samordning av Postgiros og bankenes giroformidling
(Brev fra Norges Bank til Finansdepartementet)
- Aktuelle problemstillinger i betalingsformidlingen
(Brev fra Norges Bank til Finansdepartementet)
- Mandat for Intern arbeidsgruppe for betalingsformidling
- Norges Banks svarbrev til EF om EF-notatet "Making
Payments in the Internal Market"
- Tabeller over sentrale størrelser i betalingsformidlingen
1984-1991

1. INNLEDNING

Denne rapporten presenterer de viktigste utviklingstrekk i ulike instrumenter for betalingsformidling i Norge og andre utvalgte land og redegjør for de viktigste hendelsene i tilknytning til betalingsformidling i 1991. Eventuelle spørsmål kan rettes til Finansmarkedsavdelingen, Finanskontoret, tlf. (02) 31 60 00.

2. NORGES BANKS OPPGAVER I BETALINGSFORMIDLINGEN

2.1 Oppgaver og ansvar i betalingsformidlingen

I Lov om Norges Bank, som ble effektiv 24. mai 1985, heter det blant annet at sentralbanken skal fremme et effektivt betalingssystem. Norges Banks oppgaver innen betalingsformidling kan skilles i produksjonsrettede, kunderettede og politikkrettede oppgaver.

I siste halvår av 1991 gjennomførte Norges Bank en omorganisering blant annet av de avdelinger som ivaretar det produksjonsrettede og kunderettede ansvar innen betalingsformidling. Det ble opprettet en avdeling for kontante betalingsmidler (KOB) som koordinerer produksjonen og har ansvaret for distribusjon og destruksjon av sedler og mynt. Avdelingen er ledet av Hovedkassereren. Sammen med Norges Banks distriktsavdelinger ivaretar avdelingen ansvaret for seddelomløpets kvalitet og sikkerheten knyttet til samarbeidet med bankene og Postverket om behandlingen av sedler og mynt. Avdelingen har også ansvaret for Norges Banks transporttjeneste.

Den tidligere Oslo Avdeling ble oppløst, og det ble etablert en ny avdeling, Bankavdelingen (BANK). BANK har ansvaret for

Norges Banks kunderettede betalingsformidling innenlands og overfor utlandet, Norges Banks fondsforvaltning og oppgjørsfunksjonen overfor bankene.

Finansmarkedsavdelingen (FIM) er fremdeles ansvarlig for de politikkrettede oppgavene innen betalingsformidling, jf. Norges Banks lovpålagte ansvar for å fremme et effektivt betalingssystem innenlands og overfor utlandet.

Markedsoperasjonsavdelingen har som tidligere ansvaret for bankens utføring av internasjonale betalingsoppdrag, herunder blant annet bankens SWIFT-tilknytning, inkasso og markedsoperasjoner.

Internt i Norges Bank koordineres arbeidet med betalingsformidlingsspørsmål gjennom Intern arbeidsgruppe for betalingsformidling, under ledelse av Finansmarkedsavdelingen. Sentralbanksjefen fastsatte våren 1992 et nytt mandat for denne gruppen. Mandatet er gjengitt i eget vedlegg i denne rapporten.

2.2 Kontaktutvalget for betalingsformidling

Kontaktutvalget for betalingsformidling ble etablert i januar 1986. Det vises til årsrapporten for 1987 for bakgrunnen for å etablere Kontaktutvalget. I 1991 avholdt utvalget 3 møter.

Ved utgangen av 1991 var følgende institusjoner representert i Kontaktutvalget for Betalingsformidling:

Norges Bank
Den norske Bankforening
Sparebankforeningen i Norge
Handelens Hovedorganisasjon

Postdirektoratet (Postgiro og Postsparebanken)
Finansieringsselskapenes Forening
Forbrukerrådet
Datatilsynet
Kredittilsynet
Teledirektoratet

Sentralbanksjefen er utvalgets leder, og
Finansmarkedsavdelingen har sekretæriatsfunksjonen.

Kontaktutvalget er i hovedsak et forum for gjensidig
utveksling av informasjon og synspunkter på sentrale spørsmål
innen betalingsformidling. Av saker som har vært reist i
Kontaktutvalget i 1991 kan blant annet nevnes:

- Utviklingen innen kortbasert elektronisk
betalingsformidling i varehandelen, EFTPOS
- Utviklingstrekk i betalingsformidlingen
- Avregnings- og oppgjørsfunksjonen i Norges Bank
- Minibanksamarbeidet
- Evaluering av rammeavtalen for kontokort
- Diskusjon av EF-notatet "Making payments in the Internal
Market"

2.3 Seddel og mynt - produksjon og distribusjon

Sedler

I 1991 var det en inngang på ialt 487,2 millioner sedler til
Norges Bank fra banker og postkontorer. Dette er en økning på
13,8 % i forhold til 1990, en noe svakere vekst enn i
foregående år. I løpet av de siste 4 år er inngangen av sedler
øket med 91,7 %.

Økningen i seddelinngangen til Norges Bank skyldes særlig

KjW\rapport\

veksten i bruken av minibanker og dermed økt etterspørsel etter kvalitetssedler. Investeringer i helautomatiske seddelsorteringssystemer ved Hovedkontoret og ved de fleste av distriktsavdelingene har gjort det mulig å håndtere denne økningen.

1000-kroner seddelen i utgave V ble i 1990 erstattet av en ny i utgave VI. Utgave V ble tatt ut av omløp 1. august 1991. Norges Bank har innløsningsplikt i ytterligere 10 år fra denne dato.

En ny 500-kroner seddel i utgave VI ble satt i sirkulasjon 31.mai 1991. Denne seddelen har et format som er tilpasset minibanker. Den nye seddelen vil ventelig overta deler av 100-krone seddelens andel av seddelomløpet. Etter lanseringen av den nye utgaven har verdien av omløpet av 500-krone seddelen økt med 409,4 millioner kroner, tilsvarende en økning på 57,9 %. Den gamle 500-kroner seddelen av utgave V ble gjort ugyldig som betalingsmiddel 21.juni 1991, med en avviklingsfrist på 1 år og en innløsningsplikt for Norges Bank på ytterligere 10 år.

Norges Banks Hovedstyre besluttet 20. mars 1991 at det skal utvikles en 200-kroner seddel. Seddelen er planlagt lansert i første halvår av 1994 og forventes å ytterligere redusere omløpet av 100-krone sedler.

Mynt

I anledning Norges Banks 175-års jubileum ble det i 1991 produsert en 5-krone mynt med eget preg. Jubileumsmyntene inngikk også i myntsett og et eget proof-sett.

Den 10. juli 1991 vedtok Norges Banks Hovedstyre at 10-øre mynten skulle trekkes tilbake ved kunngjøring 1. mars 1992.

Mynten vil opphøre som tvungent betalingsmiddel 1. mars 1993, men vil kunne bli vekslet inn i Norges Bank i ytterligere 10 år. Som følge av dette vedtaket ble produksjonen av 10-ører stanset etter en produksjon på 69,3 millioner stk. I 1990 ble det produsert 145,2 millioner stk 10-ører.

Norges Bank satt de første myntene med Kong Harald Vs portrett i sirkulasjon 3. april 1992. Myntene er av 1-krone og 5-krone valør.

Innføring av bomveisystemet med betalingsautomater i Oslo i 1991 førte til en økning i inngangen av mynt til Norges Banks Hovedkontor. Hovedkontoret tellet og behandlet i 1991 mynt med en verdi av 711,7 millioner kroner. Av disse kom 240,2 millioner kroner, tilsvarende 33,8 %, fra A/S Fjellinjen. Denne andelen kommer trolig til å øke etter at taksten for passering ved årsskiftet 1991/1992 økte fra 10 til 11 kroner.

2.4 Arbeidet med statens konsernkontosystem

I par. 17 i lov om Norges Bank og pengevesenet er det bestemt at Norges Bank, i den utstrekning Kongen bestemmer det, "skal utføre bankforretninger for staten, statsbanker og offentlige fond og yte tjenester ved opptak av statslån og forvaltning av statsgjeld". Norges Bank har derfor tradisjonelt hatt oppgaver som statens bankforbindelse.

Finansdepartementet har i lengre tid arbeidet med reformer for statens økonomiforvaltning, herunder likviditetsforvaltning og konsernkontosystem for staten. I de ulike forslagene som har fremkommet, har Norges Banks rolle som statens bankforbindelse variert. Dette er nærmere beskrevet i årsrapporten for 1990.

Det er ennå ikke besluttet hvem som skal ivareta statens

betalingsformidling. Det ligger imidlertid an til at Postgiro beholder sine statlige kunder, mens det er usikkert hvorvidt statlige kunder som har private banker eller Norges Bank som hovedbankforbindelse vil kunne beholde disse. Det synes imidlertid klarlagt at overskuddslikviditet på statlige konti daglig skal overføres til statens foliokonto i Norges Bank. Gjennomføring av statens konsernkontosystem har tatt lengre tid enn tidligere forutsatt. I statsbudsjettet for 1992 fremgikk at det videre arbeidet med dette systemet i 1992 vil bli begrenset til videre utredninger og prøvedrift innen visse områder.

2.5 Avregnings- og oppgjørssystemer i betalingsformidlingen

Norges Bank har de senere år arbeidet med en kartlegging av risikoaspektene i betalingsformidlingen. Spesielt har de innenlandske avregnings- og oppgjørssystemene blitt vurdert. Manglende tidsmessig samordning mellom bankenes avregningsfunksjoner og Norges Banks oppgjørssystem er en viktig årsak til risikoen i dagens betalingsformidlingssystem.

I dette arbeidet har Norges Bank funnet det hensiktsmessig å skille mellom systemer for store betalinger, hovedsaklig interbanktransaksjoner og større næringslivsrettede betalinger, og massebetalinger. På denne bakgrunn har Norges Bank vurdert ønskeligheten av og muligheten for et eget system for betalinger over en viss størrelse. Norges Bank har også vurdert tiltak som kan bidra til å effektivisere og bedre sikkerheten i de eksisterende betalingssystemer for beløpsmessig mindre betalinger. Norges Bank har innhentet synspunkter fra de ulike deltakere i betalingsformidlingen på de tiltak som banken har vurdert. Videreføringen av dette arbeidet skjer i 1992 innenfor rammen av et prosjekt i regi av Norges Bank. Det er nedsatt en prosjektgruppe internt i Nor

Bank, men med ekstern innleid konsulenthjelp. Det er videre etablert en bredt sammensatt styringsgruppe der også banknæringen og Postgiro/Postsparebanken er representert.

2.6 Oppsummering av bistandsprosjektet i Ungarn

En omtale av bakgrunnen for og oppstartingen av dette bistandsprosjektet er gitt i årsrapporten for 1990.

Ungarn besluttet i 1989 å opprette et eget elektronisk basert avregnings- og girosystem. Systemet ble delvis finansiert av Verdensbanken og ble etablert med basis i et bankeiet giroselskap i 1989. Det er planlagt at systemet skal komme i drift i første fase fra april 1992.

Det er ventet at girosystemet, som i utgangspunktet er et kreditoverføringssystem, i første rekke vil bli benyttet av bankene og næringslivet. Det betyr at Ungarn står uten et tilsvarende system for kontobasert betalingsformidling for typiske husholdningsbetalinger i et debetoverføringssystem.

Prosjektgruppens rådgivning og arbeid har derfor i første rekke konsentrert seg om å få dannet et best mulig grunnlag for et godt koordinert massebetalingssystem i Ungarn. Etter råd fra prosjektgruppen er det etablert en "Cashless Payment Committee" (CPC) under ledelse av sentralbanken og med deltakelse fra de fleste av de private bankene. Den norske prosjektgruppen er representert i CPC i en rådgivningsfunksjon.

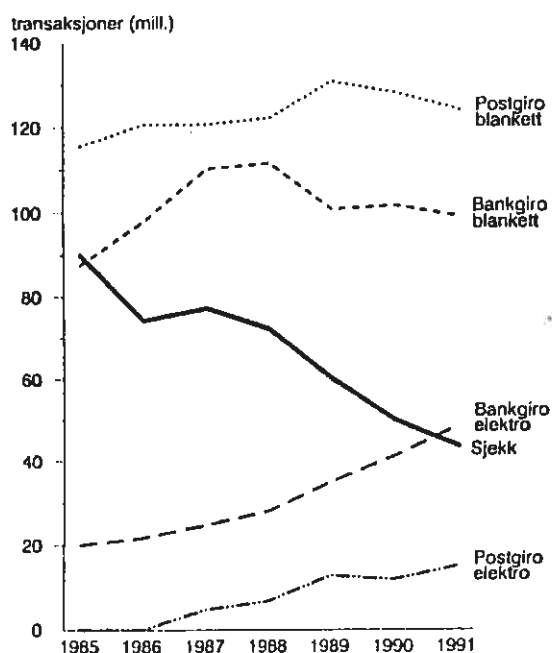
Det norske bistandsprosjektet ble foreløpig avsluttet i 1991. Prosjektgruppen har imidlertid sendt en søknad til Det Norske Utenriksdepartement om finansiell støtte til å videreføre prosjektet.

3. VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK I BETALINGSFORMIDLINGEN

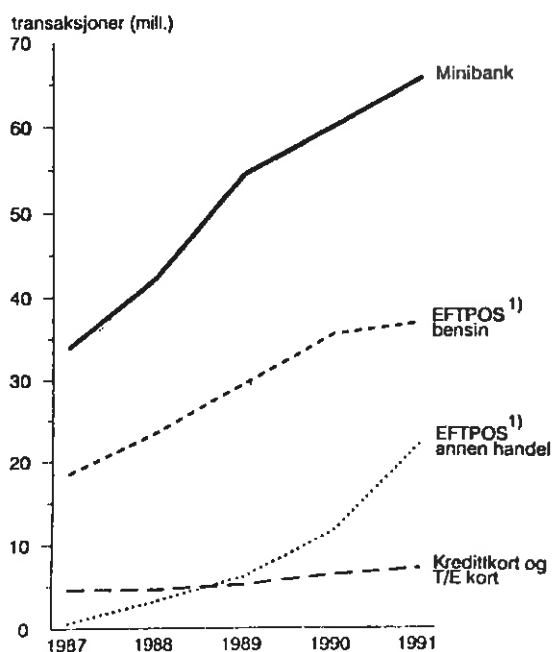
3.1. Hovedtrekk

Bruken av blankettbaserte betalingstjenester har samlet sett blitt redusert de senere år. Figurene 3A og 3B viser utviklingen i de viktigste tjenestene i den innenlandske betalingsformidlingen fra 1984 t.o.m. 1991. Den samlede bruken av de papirbaserte betalingstjenestene, dvs. sjekker og blankettbaserte bank- og postgirotjenester, nådde et høydepunkt i 1987 med 308 millioner transaksjoner. Etter dette er transaksjonsantallet redusert med nesten 15% fram til 1991. Samtidig har det skjedd en betydelig økning i bruken av elektroniske betalingstjenester, dvs. automatiske kredit- og debiteringstjenester og EFTPOS. Antallet uttak av sedler i minibanker øker fortsatt.

Figur 3A

Figur 3B

1) EFTPOS: Electronic Fund Transfer at Point of Sales. Dette gjelder bruk av bankkort og oljeselskapenes kort benyttet på elektronisk betalingsterminaler på bensinstasjoner.

Tabell 3.1 gjengir sentrale utviklingstrekk i betalingsformidlingen i 1991. Betalingsformidlingen i Norge domineres fortsatt av papirbaserte betalingstjenester, dvs. sjekk og de blankettbaserte girotjenestene. Betydningen av disse tjenestene er imidlertid synkende. I 1991 utgjorde antallet betalingstransaksjoner ved bruk av sjekk og giroblanketter 57,7% av det totale antallet innenlandske betalingstransaksjoner. Tilsvarende markedsandeler for sjekk- og blankettgirobetalinger var på 78,0% i 1987 og 62,5% i 1990.

I 1991 var det for første gang flere transaksjoner ved bruk av kort utstedt av bankene og av oljeselskapene i terminaler i forretninger og på bensinstasjoner enn antall trukne sjekker. Med samme utviklingtakt for EFTPOS-transaksjoner og sjekker i 1992 som i 1991, vil antallet betalinger med bankutstedte kort i slike terminaler ha passert antallet trukne sjekker i 1992. Andelen elektroniske girotjenester vokser stadig og utgjorde ca. 22,3% av antallet girotransaksjoner i 1991 mot ca. 18,8% året før. Antallet uttak i minibanker økte i 1991 med 11,7% i forhold til 1990.

Tabell 3.1 SENTRALE BETALINGSFORMIDLINGSINDIKATORER 1991

Betalingsmåte	Transaksjoner		Omsetning	
	M111.	Endring fra 1990 1 %	Mrd.kr.	Endring fra 1990 1 %
Sjekk ¹⁾	46,2	-10,8	474,2	-5,5
Bankgiroblanketter	99,0	-2,4	626,1	-10,1
Bankgiro elektronisk	48,8	18,2	792,3	65,2
Postgiroblanketter	124,0	-2,9	2272,0	-0,1
Postgiro elektronisk	15,2	27,4	235,6	64,9
Minibank	65,7	9,1	51,3	11,7
EFTPOS Bensin ²⁾	36,8	3,7	7,7	11,6
EFTPOS Annen handel ³⁾	22,1	90,5	8,4	100,0
Kredittkort og T/E-kort ⁴⁾	7,1	10,9	8,2	12,3
SUM	464,9	3,7	4476,1	8,2

Kilde: Norges Bank, Bankenes Betalingsentral (BBS), Bankforeningen, Sparebankforeningen, Postsparebanken, Postgiro, oljeselskapene, reisekortselskapene, kredittkortselskapene. Felter med "-" foreligger det ikke opplysninger.

- 1) Omsetningstallene for sjekker utstedt på forretningsbanker er beheftet med usikkerhet.
- 2) EFTPOS: Elektronisk kortbasert betaling på bensinstasjoner (Electronic Transfer at Point of Sale). Omsetnings- og transaksjonstallene for EFTPOS-bensin gjelder bruk av både bankutstedte kort og kort utstedt av oljeselskapene.
- 3) EFTPOS: Electronic Funds Transfer at Point of Sale i varehandelen.
- 4) Kredittkortene innbefatter Kjøpekort, Norgeskort, Multicard, Nøkkelkort og Cresco Card. T/E-kortene innbefatter kort utstedt av Visa, Diners, Eurocard og American Express brukt i Norge.

3.2 Bankgiro

Som det fremgår av tabell 3.2 var det i 1991 en reduksjon i antall benyttede bankgiroblanketter. Etter en liten økning i antall benyttede slike blanketter i 1990, fortsatte de senere årenes reduksjon i bruken av de blankettbaserte girotjenestene i 1991.

Bruken av alle typer bankgiroblanketter ble redusert i 1991. Det var størst reduksjonen i omsetningen og antallet transaksjoner for spesialtjenestene advisert giro og

spesialgiro til bank, men det var også en forholdsvis stor nedgang i omsetningen for standard giro. Nedgangen for spesialtjenestene vil ventelig fortsette, mens antallet kontobelastninger ved bruk av giroblanketter kan bli betydelig også i tiden fremover, grunnet bankenes sterke satsing på brevgiro. Denne tjenesten er omtalt nærmere i avsnitt 4.5. Stadig flere velger å betale sine regninger på postgiro ved å belaste sin bankkonto, og BBS' behandling av postgiro økte derfor i 1991.

Den sterke veksten i bruken av de elektroniske bankgirotjenestene, fortsatte i 1991. Økningen i transaksjonsantallet for disse tjenestene var omtrent som for 1990, dvs. på 18,4%. Økningen i omsetningen var atskillig større, på 65,2%, mot 31,6% året før. Dette skyldes at den økte bruken av direkte remittering gir overføringer av flere store beløp.

Bruken av autogiro viste i 1991 den største relative økningen. Autogiro utgjør imidlertid fortsatt en forholdsvis liten andel av de elektroniske tjenestene. Direkte remittering (inkl. bedriftsterminalgiro) var den dominerende elektroniske girotjenesten også i 1991.

De elektroniske bankgirotjenestene utgjør en stadig større andel av alle bankgirotjenester. Andelen elektroniske tjenester økte fra 28,9% i 1990 til 33,2% i 1991.

Våren 1991 iverksatte BBS en Autogiro-kampanje for å øke publikums bruk av denne tjenesten. BBS vil også i løpet av 1992 gjennomføre flere tiltak med formål å bedre autogiro-tjenestens brukervennlighet. Debitor vil få mer informasjon om sine autogiro-transaksjoner og avgitte fullmakter. Og det vil også bli lettere å stoppe betalinger og å flytte forfallsdato

for betalingene. Kreditor vil få tilbud om tilleggsytelser som innebærer kostnadsreduksjoner i inkassoarbeidet. For 1992 forventes det derfor en større vekst i autogirotjenesten.

Den 2. mai 1991 inngikk Bankforeningene og Postgiro en avtale om å gi bankene og Postgiro adgang til å generere og utveksle bilagsløse elektroniske kredittransaksjoner (direkte remitteringer) via BBS. Dette er nærmere omtalt i avsnitt 4.4. Den nye avtalen åpner for en gjensidig utveksling av de bilagsløse elektroniske kredittransaksjonene. Det ventes at avtalen kan bidra til å øke bruken av remitteringstjenestene.

TABELL 3.2 NØKKELTALL FOR BANKGIRO 1991¹⁾

Betalingsmåter	Antall (1000)	Endring fra 1990 i %	Omsetning (mill.kr.)	Endring fra 1990 i %
Standard giro	46.805	-6,0	423.270	-12,4
OCR-service	30.580	-3,0	156.167	-5,4
Spesialgiro til bank	1.186	-16,8	10.369	-18,4
Advisert giro	1.970	-20,6	12.094	-19,7
Postgiro til bankgiro ²⁾	10.514	15,5	14.782	14,6
Postgiro til postgiro- konto ²⁾	7.950	12,6	9.457	18,1
Sum blankett-giro	99.005	-2,4	626.139	-10,1
Direkte Remittering	35.244	8,4	639.660	72,0
Bedriftsterminalgiro	5.459	80,9	101.360	54,3
Autogiro	8.147	42,2	51.250	23,0
Sum direktetjenester (Autogiro + Direkte Rem. + BTG)	48.850	18,4	792.270	65,2
Sum bankgirotjeneste	147.855	(3,6)	1.418.409	(20,6)

Kilde: Bankenes Betalingsentral (BBS)

- 1) Tallene inkluderer overføringer mellom Postgiro og bankene. Det foreligger ikke opplysninger om antallet slike overføringer. Antall transaksjoner fra Postgiro til bankene via BBS utgjorde 7,8 millioner, dvs. en økning på 12,9% fra forrige år.
- 2) Postgiroblanketter behandlet av BBS.

3.3 Postgiro

Etter at bruken av de blankettbaserte postgirotjenestene nådde et høydepunkt i 1989, gikk transaksjonsantallet for disse tjenestene noe ned både i 1990 og 1991. Sammensetningen av postgirotjenestene endret seg i samme retning i løpet av 1991 som i foregående periode. Andelen konto til konto-transaksjoner (gireringer) økte hovedsaklig på bekostning av andelen innbetalingskort og i noen grad også utbetalingskort.

Det har i 1991 vært en klar økning i bruken av Postgiros elektroniske girotjenester, som er mer enn tredoblet siden 1987. Oppgangen var sterkest for direkte debitering (DataGiro Direkte Trekk), men denne tjenesten utgjør fortsatt bare en liten andel av de elektroniske girotjenestene. Som i bankene, er direkte remittering (DataGiro Utbetaling) fortsatt den mest benyttede elektroniske girotjenesten.

De elektroniske tjenestene utgjorde imidlertid fortsatt bare 10,9% av alle Postgiros girotjenester i 1991. Andelen elektroniske betalingstjenester er således fortsatt betydelig lavere i Postgiro enn i bankene. Postgiros andel av alle innenlandske elektroniske girotjenester er i underkant av 25%.

Nesten 17% av antallet elektroniske overføringer fra Postgiro i 1991 var overføringer til bankene. En større grad av utveksling mellom Postgiro og bankene vil ventelig bidra til en fremtidig økning for de elektroniske gireringene.

TABELL 3.3 NØKKELTALL FOR POSTGIRO 1991¹⁾

Betalingsmåter	Transaksjoner (1000)	Endring fra 1990 i %	Omsetning (mill.kr.)	Endring fra 1990 i %
Innbetalingskort	52.826	-4,7	436.081	5,9
Utbetalingskort	21.803	-2,8	97.535	-2,2
Gireringer	49.414	-1,0	1.738.361	-0,1
Sum blanketter	124.043	-2,9	2.271.977	0,1
Direkte remittering ²⁾	14.734	26,5	234.441	64,8
Direkte debitering	436	66,4	1.209	105,6
Sum elektronisk	15.170	27,4	235.560	64,9
Totalt	139.213	-0,4	2.507.627	4,7

Kilde: Postgiro

- 1) Tallene inkluderer overføringer mellom Postgiro og bankene. Det foreligger ikke opplysninger om antallet slike overføringer. Antall transaksjoner fra Postgiro til bankene via BBS utgjorde omtrent 7,8 millioner i 1991, en økning på 12,9% fra 1990.
- 2) Herav ca. 70% med anvisning/utbetalingskort.

3.4. Sjekk

Sjekkbruken i Norge går fortsatt ned. Antall registrerte sjekker trukket på Postsparebanken, forretnings- og sparebankene var 46,2 millioner i 1991, mot 51,8 millioner året før.

Sjekker trukket på Postsparebanken utgjør fremdeles en liten del av den totale sjekkbruken. Dette har sammenheng med at Postsparebanken først i 1987 begynte å tilby sjekktjenesten til sine lønnskotokunder. Bruken av slike sjekker øker kraftig både når det gjelder antallet transaksjoner og omsetning.

Gjennomsnittlig beløp for sjekker trukket på forretningsbanker var vesentlig høyere enn for sjekker trukket på sparebanker og på Postsparebanken, hhv. ca. kr 19 500, ca. kr 4 200 og ca. kr. 1 350.

Nedgangen i sjekkbruken skyldes delvis prisutviklingen for sjekktjenesten (jf. kap. 5 om gebyrer i betalingsformidlingen), og delvis den økningen som har funnet sted i bruken av alternative betalingstjenester. Spesielt har utviklingen på EFTPOS-området vært av betydning for bruken av sjekker.

TABELL 3.4 SJEKKSTATISTIKK 1991

Sjekker trukket på banker	Antall Transaksjoner (Mill.)	Endring fra 1990 1 %	Omsetning Milliarder kr.	Endring fra 1990 1 %
Sparebanker	24,9	-8,5	103,9	-4,6
Forretningsbanker ¹⁾	18,8	-17,5	367,0	-5,9
Postsparebanken	2,5	35,7	3,3	31,1
Alle banker	46,2	-10,8	474,2	-5,5

Kilde: Norges Bank, Sparebankforeningen, Bankforeningen, Postsparebanken

1) Transaksjons- og omsetningstallene for sjekker trukket på forretningsbanker er beheftet med usikkerhet.

3.5. Minibanker, EFTPOS og betalingskort

Siden innføringen av elektroniske korttjenester i Norge, har minibanksystemet vært det dominerende systemet for bruk av bankkort. Bruken av minibanker øker fortsatt. Antallet betalinger ved bruk av elektroniske kort (bankkort og kort utstedt av oljeselskapene) i betalingsterminaler i

varehandelen og på bensinstasjoner (EFTPOS) er i sterk vekst, og nærmer seg raskt antallet minibanktransaksjoner pr. år. I alt ble det foretatt ca. 59 mill. slike betalinger i 1991, mens antallet minibankuttak var ca. 65 mill. Det er særlig bruken av EFTPOS i varehandelen som øker sterkt. Gjennomsnittlig uttaksbeløp i minibank var imidlertid langt høyere enn gjennomsnittsbeløp i EFTPOS-terminalene (hhv. 830 kr. og 376 kr.)

Det ventes at samlet antall EFTPOS-transaksjoner vil fortsette å øke. Antall betalinger via EFTPOS-terminaler i varehandelen og på bensinstasjoner har nå passert antallet betalinger ved bruk av sjekk.

TABELL 3.5.1 BANKENES KORTBASERTE ELEKTRONISKE BETALINGSFORMIDLING 1991

	Totalt banker		Forretningsbanker		Sparebanker	
	1991	Endring fra 1990 i %	1991	Endring fra 1990 i %	1991	Endring fra 1990 i %
Antall bankutstedte kort (1000)	1924,5	0,1	852,5	-5,3	1072,0	6,3
- herav som kan benyttes i minibank	1924,5	0,1	852,5	-5,3	1072,0	6,3
- herav Smartkort (m/chip)	700,0	-6,7	700,0	-6,7	0,0	0,0
- herav T/E kort ¹⁾	620,7	8,8	217,7	5,9	403,0	10,5
- herav kredittkort	7,0	-65,7	0	0	7,0	-65,7
Minibanker						
- Antall installasjoner	1712,0	-2,3	754,0	-5,6	958,0	0,5
- Antall transaksjoner (Mill.)	65,7	9,0	26,7	10,0	39,0	8,6
- Omsetning (Mill.kr.)	51285	11,7	21411,0	14,7	29874,0	9,7
EFTPOS-butikker						
- Antall installasjoner	10543,0	37,8	5367,0	70,9	5176,0	14,8
- Antall transaksjoner (Mill.)	21,5	85,5	8,3	155,2	13,2	57,1
- Omsetning (Mill.kr.)	8064,5	94,2	3585,5	159,0	4499,0	61,9
EFTPOS-bensinstasjoner						
- Antall stasjoner	1768,0	13,2	677,0	1,5	1091,0	21,9
- Antall transaksjoner (Mill.)	12,0	-8,4	4,3	-14,5	7,7	-3,8
- Omsetning (Mill.kr.)	2601,7	-0,7	885,7	-7,2	1716,0	3,0

Kilde: Bankforeningen, Sparebankforeningen

¹⁾ T/E-kort: Internasjonalt betalingskort (Travel and Entertainment).

TABELL 3.5.2 POSTVERKETS KORTBASERTE ELEKTRONISKE
BETALINGSFORMIDLING 1991

	1991	Endring fra 1990 i %
Antall Postbankkort (1 000)	45	-
Minibanker		
Antall minibanker	41	173
Antall transaksjoner (1000)	392	176
Omsetning (mill.kr.)	302	193
EFTPOS		
Antall terminaler	985	37
- på postkontoret	110	10
- på salgssteder	875	41
Antall transaksjoner (1000)	565	126
Omsetning (mill.kr.)	318	77

Kilde: Postsparebanken og Postgiro

Postverkets markedsandeler for minibank- og EFTPOS-tjenestene er fortsatt beskjedne. Det er Postgiro som står for Postverkets utplassering av drift av minibanker og EFTPOS-terminaler. Postsparebanken utsteder kortene. Bakgrunnen for den forholdsvis svake stillingen Postverket har på disse områdene er en begrenset kortbase og fortsatt problemer med samordningen med bankene.

EFTPOS

Det var en sterk oppgang i antallet transaksjoner og i omsetningen for EFTPOS i varehandelen i 1991. Dette må sees i sammenheng med at antallet EFTPOS-terminaler i varehandelen økte relativt mye i 1991 ved en økt utplassering i store

butikker og handlesentre. Særlig var veksten stor for forretningsbankene. Fremdeles kan imidlertid antallet terminaler stige betydelig før markedet når et metningspunkt.

EFTPOS-systemet er fortsatt forholdsvis lavt utnyttet. Det daglige antallet EFTPOS-betalinger økte fra gjennomsnittlig ca. 6 pr. terminal i 1990 til ca. 8 pr. terminal i 1991. Det skulle derfor ligge et betydelig potensiale for økt bruk av de installerte terminalene. Det ventes at antallet betalinger fra EFTPOS-terminaler i varehandelen vil stige betraktelig også i tiden fremover.

I 1991 økte antallet bensinstasjoner med EFTPOS-terminaler. Veksten var størst for sparebanktilknyttede terminaler. Til tross for oppgangen i antall bensinstasjoner med terminaler ble antall transaksjoner med bankkort i disse terminalene redusert med 7,7% i forhold til året før. Denne nedgangen har trolig særlig sammenheng med ordningene med ulike rabatter ved andre oppgjørsformer enn bruk av bankkort som bensinselskapene har tilbudt som ledd i konkurransen.

Postverket innstallerte i alt 265 nye terminaler i løpet av 1991, hvorav 10 på postkontorer og 255 på salgssteder. Postverkets kundegrunnlag innen varehandelssektoren er forholdsvis beskjedent. Til tross for en klar økning i omsetningen og antallet transaksjoner både i 1990 og 1991, er derfor Postverkets omsetning via terminaler fortsatt forholdsvis lav, og andelen av hele EFTPOS-markedet i Norge er beskjeden. Antar vi 300 brukerdager i året og at utplasseringene av nye terminaler er jevnt fordelt utover året, ble det bare utført gjennomsnittlig ca. 1,5 transaksjoner pr. terminal pr. dag i 1990 og ca. 2 transaksjoner pr. terminal pr. dag i 1991.

TABELL 3.5.1 OLJESELSKAPENES OG KREDITTKORTSELSKAPENES KORTBASERTE BETALINGSFORMIDLING 1991

	Transaksjoner (1000)	Endring fra 1990 i %	Omsetning Mill.kr.	Endring fra 1990 i %	Antall kort (1000)	Antall brukerstør
Sum oljeselskapenes kort ¹⁾	24 795,0	16,3	5 137,7	25,3	777,0	2 028
Sum kredittkort ²⁾ herav	594,4	-10,6	1 390,1	-1,0	341,5	42 618
- Kjøpekort	-	-	748,9	7,0	237,1	15 000
- Norgeskort	-	-	71,6	-51,2	11,4	5 000
- Multikort	-	-	124,0	6,0	38,0	9 000
- Nøkkelkort	-	-	242,6	-18,1	34,0	7 118
- Cresco Card	-	-	203,0	44,0	21,0	6 500

Kilde: Oljeselskapene og kredittkortselskapene.

- 1) Gjelder kort utstedt av Norol, Hydro, Shell, Mobil, Esso, Texaco
Gjelder ikke kontantkont.
- 2) Transaksjonstallene for enkeltelskaper oppgis ikke da enkelte av kredittkortselskapene ikke ønsker disse offentliggjort i sammenheng med omsetningstallene.

3.6. Internasjonale betalingskort.

Det norske markedet for internasjonale betalingskort var også i 1991 delt mellom de fire kortselskapene American Express, Diners Club, Eurocard og Visa. Mens selskapenes virksomhet økte betraktelig i de foregående år, var økningen i antallet transaksjoner for disse selskapene bare ca. 3% i 1991, mens omsetningen var omtrent uendret. Antallet kort steg med ca. 57 000. Stagnasjonen i selskapenes virksomhet skyldes først og fremst en nedgang på 13% i nordmenns bruk av kort i utlandet. Denne nedgangen kan skyldes Gulf-krigen i første kvartal 1991 hvor store deler av utenlandstrafikken ble innstilt i en periode. Antallet betalinger i Norge steg imidlertid med nær 14%. Reisekortselskapenes kort blir således i stadig større grad benyttet til innenlandsk betalingsformidling. Av nordmenns samlede bruk av kortene, utgjorde bruken innenlands 58,5% i 1991, mot 51% året før. Det

er små endringer i markedsandeler mellom selskapene. Eurocard peker seg imidlertid ut ved en viss økning i markedsandelen gjennom de siste par år. Selv om Visa tapte markedsandeler i 1991 er selskapet stadig dominerende i det norske reisekortmarkedet med nær 50% av antall transaksjoner.

Totalbeløpet for nordmenns bruk av kort i utlandet var i 1991 vel det dobbelte av totalbeløpet for utlendingers bruk av kort i Norge, mot tre ganger så høyt i 1990. Dette gjenspeiler at ubalansen i turist- og reisetrafikken mellom Norge og utlandet har blitt noe redusert i løpet av 1991.

TABELL 3.6.1. REISEKORTSELSKAPENES VIRKSOMHET I 1991

Selskap	Transaksjoner (1000)			Omsetning (mill.kr.)			UN	
	Totalt	NN	NU	Totalt	NN	NU		
American Express A/S ¹⁾	1 075	350	425	300	1 500	500	600	400
Diners Club Norge A/S	1 887	1 328	467	92	2 455	1 780	565	110
Eurocard Norge A/S	2 158	978	679	501	2 249	1 129	664	456
Visa Norge A/S	4 940	2 306	1 956	678	4 035	1 983	1 583	469
Totalt	10 060	4 962	3 527	1 571	10 239	5 392	3 412	1 435

Kilde: Reisekortselskapene

NN = Nordmenns kjøp i Norge
 NU = Nordmenns kjøp i utlandet
 UN = Utlendingers kjøp i Norge

1) Omsetnings- og transaksjonstallene for American Express er anslag fra Norges Bank og beheftet med usikkerhet.

TABELL 3.6.2 ANDRE OPPLYSNINGER OM REISEKORTSELSKAPENES VIRKSOMHET I 1991

SeIskap	Antall kort (1000)	Brukersteder i Norge	Brukersteder i verden (1000)	Brukerstedsavgift i % av omsetning ¹⁾	Maksimal brukerstedsavgift ifølge prisavtale
American Express	50	12 000	3 600	2 - 5	5,0
Diners Club Norge A/S	75	15 000	2 000	1,75 - 3,0	3,0
Eurocard Norge A/S	106	16 100	9 500	1,5 - 2,6	2,93
Visa Norge A/S	605	16 749	8 500	1,85 - 2,6	2,6

Kilde: Reisekortselskapene

1) For enkelte av reisekortselskapene kan lavere brukerstedsavgift fastsettes etter avtale.

3.7 Seddel og mynt

I tabellene 3.7.1- 3.7.8 gis en oversikt over utviklingen i sammensetning, omløpshastighet og levetid for sedler og mynt i perioden 1986-1991.

Sedler: Årsgjennomsnittet for sedler i omløp økte i 1991 med 869,8 mill. kr. til 28 608 mill.kr. Dette er en økning 3,1% i forhold til 1990, mot 0,7 % og 0,5 % de foregående år. Økningen i 1991 skyldes økningen i bruken av 1000-krone og 500-krone sedler.

Økningen i omløpshastigheten (definert ved antall ganger pr. år sedlene passerer gjennom Norges Bank) fortsetter. I 1991 var den 4,47, mot 3,93 i 1990. Seddelinngangen til Norges Bank var i 1991 ialt 487,2 millioner sedler. 1000-krone seddelen har lavest omløpshastighet. 500-kroner seddelens omløpshastighet

økte kraftig i løpet av 1991. Den høye omløpshastigheten til 500-kroner seddelen, som er tilpasset minibanker, og 100-kroner seddelen skyldes økningen i bruken av minibanker og behovet for sedler til disse.

Etter at 500-krone seddelens andel av seddelomløpet frem til 1990 stadig ble redusert, økte andelen i 1991 til 2,9%. Denne økningen skyldes lanseringen av den nye seddelen i utgave VI i mai 1991. Omløpet av 500-kroner seddelen økte fra 707,3 millioner kroner i slutten av mai til 1116,7 millioner kroner ved årets utløp.

100-krone seddelen utgjør fremdeles det største antallet sedler i omløp, selv om både seddelens andel av omløpet og antallet 100-krone sedler stadig reduseres. 100-krone seddelens levetid økte fra 1,5 år i 1987 til 3,0 år i 1990. Dette var et resultat av en styrt reduksjon av kvaliteten i de sirkulerende 100-krone sedler. I 1991 ble levetiden igjen redusert til 1,4 år. Dette skyldes at deler av seddelomløpet måtte fornyes og bankenes og Postverkets økte krav til kvalitet for sedler til bruk i minibank.

50-krone seddelen har stadig en avtakende levetid og i 1991 var den 0,6 år. Dette skyldes at seddelen tildels blir betraktet som en skillemyntseddel som oppbevares sammen med skillemynt. En slik behandling medfører stor slitasje på seddelen.

Mynt

Årsgjennomsnittet for mynt i omløp i 1991 var 2.041 millioner kroner. Dette er en økning på 4 % i forhold til 1990, omtrent like stor økning som tidligere år.

Bruken av 10-krone mynten som automatmynt medfører at myntens andel av skillemyntomløpet stadig øker. I 1991 var denne andelen på 44,5% av myntomløpets verdi. 5-krone myntens andel av omløpet reduseres stadig, mens 1-krone og 50-øre myntenes andel av omløpet var i 1991 uendret i forhold til året før, etter en periode med en avtakende tendens.

10-øren utgjør det største antallet mynter i omløp. (1,6 mrd stk.) Mynten sirkulerer dårlig og store mengder forsvinner fra sirkulasjon hvert år. 1. mars 1992 ble det annosert at mynten skal trekkes tilbake som pliktig betalingsmiddel 1. mars 1993. (Den Kongelige Mynt stanset derfor produksjonen av mynten etter en produksjonen på 69,3 millioner stykk i 1991, mot 145,2 millioner i 1990.)

Tabell 3.7.1. Seddelomløpets sammensetning 1987-1991, årsgjennomsnitt (Mill. kroner)

	1000-kr. ¹⁾	500-kr. ²⁾	100-kr.	50-kr.	10-kr.	5-kr.	Total
1987	16 244,5	763,7	8 264,1	577,8	173,2	6,2	26 029,5
1988	17 425,8	770,6	8 409,3	626,3	160,3	6,2	27 398,5
1989	17 727,6	746,7	8 305,2	616,5	142,8	5,6	27 544,4
1990	18 715,5	729,6	7 714,4	579,2	-	-	27 738,7
1991	19 571,1	828,1	7 641,5	567,8	-	-	28 608,5

1) 1000-kroneseddel av 5. utgave ble trukket tilbake som betalingsmiddel fra 1. august 1990. Seddelen innløses av Norges Bank frem til 1. august 2001.

2) 500-kroneseddel av 5. utgave ble trukket tilbake som betalingsmiddel fra 21. juni 1991. Seddelen innløses av Norges Bank frem til 21. juni 2002.

Tabell 3.7.2. Seddelomløpets sammensetning, relativ %-vis fordeling

	1000-kr. ¹⁾	500-kr. ²⁾	100-kr.	50-kr.	10-kr.	5-kr.	Total
1987	62,4	2,9	31,7	2,2	0,7	0,02	100
1988	63,6	2,8	30,7	2,3	0,6	0,02	100
1989	64,4	2,7	30,2	2,2	0,5	0,02	100
1990	67,5	2,6	27,8	2,1	-	-	100
1991	68,9	2,9	26,7	2,0	-	-	100

- 1) 1000-kroneseddel av 5. utgave ble trukket tilbake som betalingsmiddel fra 1. august 1990. Seddelen innløses av Norges Bank frem til 1. august 2001.
- 2) 500-kroneseddel av 5. utgave ble trukket tilbake som betalingsmiddel fra 21. juni 1991. Seddelen innløses av Norges Bank frem til 21. juni 2002.

Tabell 3.7.3. Sedlenes omløpshastighet¹⁾ 1987-1991

År	1000-kr	500-kr	100-kr	50-kr	Totalt
1987	0,88	1,27	2,63	1,55	2,05
1988	0,98	1,40	3,27	1,47	2,70
1989	1,05	1,76	3,99	1,56	3,33
1990	1,25	2,92	4,93	1,73	3,93
1991	1,44	4,36	5,62	1,96	4,47

- 1) Antall ganger sedlene gjennomsnittlig passerer gjennom Norges Bank pr. år.

Tabell 3.7.4. Skillemyntomløpets sammensetning 1987-1991, årsgjennomsnitt i 1991 (Mill. kroner)

	10-kroner	5-kroner	1-kroner	50-ører	25-ører ²⁾	10-ører	Kobber ²⁾	Totalt
1987	744,8	352,4	372,2	101,4	42,9	116,5	26,0	1 756,2
1988	774,7	353,8	382,7	104,6	42,4	126,3	25,9	1 810,4
1989	827,6	353,0	392,6	107,2	41,9	139,2	25,9	1 887,4
1990	867,8	358,3	406,8	110,4	41,6	151,3	25,8	1 962,0
1991	912,1	365,2	421,7	113,8	41,4	161,1	25,8	2 041,1

- 1) Ekskl. sølvmynt kr 6 743 000 og 10-, 25-, 50-, 100-, 175- og 200-kroner jubileumsmynt.
- 2) 1-, 2-, 5- og 25-ører er ikke lenger gyldig betalingsmiddel, men vil bli innløst av Norges Bank frem til 13. juli 1998.

Tabell 3.7.5. Skillemyntløpets sammensetning relativ %-vis fordeling, 1987-91

År	10-kr	5-kr	1-kr	50-ører	25-ører	10-ører	Kobber	Total
1987	42,4	20,1	21,2	5,8	2,4	6,6	1,5	100
1988	42,8	19,5	21,1	5,8	2,3	7,0	1,4	100
1989	43,9	18,7	20,8	5,7	2,2	7,4	1,4	100
1990	44,2	18,3	20,7	5,6	2,1	7,7	1,3	100
1991	44,5	17,9	20,7	5,6	2,0	7,8	1,3	100

Tabell 3.7.6. Tilintetgjorte sedler i tidsrommet 1987-1991 (Mill. kroner)

	1000-kr.	500-kr.	100-kr.	50-kr.	10-kr.	Total
1987	3 026,6	343,9	5 628,8	735,2	25,8	9 760,3
1988	3 828,9	410,1	4 923,7	853,6	13,6	10 029,9
1989	1 862,7	250,7	3 025,5	821,6	201,9	6 181,9
1990	13 437,2	175,1	2 558,8	805,6	4,1	16 980,8
1991	9 181,1	1 259,3	5 332,3	945,3	2,8	16 720,8

1) I totalbeløpet inngår 14,2 mill. kroner i 2-kronesedler og 5,3 mill. kroner i 1-kronesedler, som skriver seg fra destruksjon av et eldre beredskapslager.

2) Overgang fra utgave 5 til 6.

3) Overgang fra utgave 5 til 6.

Tabell 3.7.7. Gjennomsnittlig levetid for sedler 1987-1991 (År)

	1000-kr.	500-kr.	100-kr.	50-kr.
1987	5,4	2,3	1,5	0,7
1988	4,6	1,9	1,7	0,7
1989	9,5	3,0	2,8	0,8
1990	1,4	4,2	3,0	0,7
1991	2,1	0,7	1,4	0,6

1) Overgang fra utgave 5 til 6.

2) Overgang fra utgave 5 til 6.

Tabell 3.7.8. Seddelinngang 1987-1991 (Mill. stk.)

	1000-kr.	500-kr.	100-kr.	50-kr.	10-kr.	Total
1987	14,4	2,0	217,0	17,9	2,9	254,2
1988	17,2	2,2	274,7	18,5	1,4	314,0
1989	18,7	2,6	327,4	19,1	0,7	368,5
1990	23,5	4,3	380,1	20,0	0,4	428,3
1991	28,2	7,4	429,3	22,1	0,2	487,2

Tabellen viser antall sedler innlevert til Norges Bank for sortering og ekthetskontroll.

3.8 SWIFT - Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications

SWIFT-systemet, som er et elektronisk system for overføring av meldinger, er viktig i den internasjonale betalingsformidlingen. Dette systemet benyttes ved en meget stor del av de overføringer som foretas mellom norske betalingsformidlende institusjoner og utlandet. I alt 3049 banker i 75 land er tilknyttet systemet.

Ved inngangen til 1991 var det 25 norske medlemmer, inklusive Norges Bank og Postgiro, og 3 norske under-medlemmer (utenlandskeide banker der morbanken er hovedmedlem) med i SWIFT.

Som det fremgår av tabell 3.8 er antallet transaksjoner formidlet i dette systemet på verdensbasis stadig økende. I 1991 var antallet slike transaksjoner 9,6 % høyere enn i 1990, mot 12 % økning året før. Den norske trafikkandelen målt i utgående meldinger på verdensbasis avtar stadig og var i 1991 på 1,25 % mot 1,4 % i 1990.

Etter en periode med årlig vekst i antall utgående meldinger

fra norske banker, ble antallet slike meldinger i 1991 totalt 1,4 % lavere enn året før. Antallet utgående meldinger fra Norges Bank var i 1991 omtrent 32 % høyere enn året før.

TABELL 3.8 SWIFT-MELDINGER

År	Ant.utg.meld. Verdensbasis (1000)	Ant.utg.meld. fra norske banker (1000)	Ant.utg.meld. fra Norges Bank (1000)
1986	192 000	3 747	17,8
1987	222 300	4 290	19,7
1988	245 000	4 290	19,2
1989	296 000	4 316	24,8
1990	333 000	4 632	29,8
1991	365 159	4 567	39,3

Kilde: Norges Bank

4 VIKTIGE HENDELSER I BETALINGSFORMIDLINGEN

4.1 Banklovkomisjonens arbeid knyttet til lovregulering i betalingsformidlingen

Banklovkomisjonen ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 6. april 1990. Kommisjonen var ved utgangen av 1991 ledet av professor dr. juris Erling Selvig med ass.dir. Bernt Nyhagen (Norges Bank) som nestleder. Kommisjonen har totalt 22 medlemmer.

For feltet betalingsformidling forberedes kommisjonens arbeid i en særskilt arbeidsgruppe. Denne arbeidsgruppen ledes av ass.dir. Bernt Nyhagen med rådgiver Else Bøthun som sekretær. Forslag til lovgivning om betalingsformidlingen skal i henhold til mandatet ferdigstilles ved utgangen av 1992.

4.2 Samordning av bankenes EFTPOS-systemer - Etablering av Bank-Axcept A/S.

Den første etableringen av landsdekkende EFTPOS-systemer i Norge ble gjort i midten av 1980-årene. Utviklingen var preget av at bankgruppene gjorde ulike valg av teknologi og utviklet særnorske tekniske og sikkerhetsmessige løsninger. Forretningsbankene baserte sitt system på kort med integrert krets, mens sparebankene valgte magnetstripeteknologi for sine kort.

Innenfor bankvesenet var det ved utgangen av 1991 fire ulike datamiljøer på EFTPOS-området. De fire miljøene var Teamco/Payex, K-pay, Fellesdata og Novit Bergen. I tillegg opererer Postgiro sitt eget EFTPOS-system. Disse aktørene benyttet ulike systemer for innsamling av data, kontering, avregning og oppgjør. Arbeidet med samordning av systemene slik at begge korttyper kan benyttes i alle terminalene, har tatt lang tid. Den manglende samordning har medført høye faste kostnader og lavere driftsstabilitet og motvirket utvikling og utbredelse av systemet.

Bankgruppene satte derfor igang et arbeide med sikte på å bedre samordningen av sine EFTPOS-systemer for å redusere kostnadene og øke utbredelsen av EFTPOS i Norge. Som et resultat av dette arbeidet inngikk de to bankforeningene på vegne av sine respektive medlemsbanker en avtale om etablering av et felles operasjonelt EFTPOS-selskap - Bank-Axcept A/S.

Bank-Axcept ble stiftet 30. november 1991 etter styrevedtak i Sparebankforeningen 15. august 1991 og Bankforeningen 22. november 1991. Selskapet har en aksjekapital på 15 millioner kroner, og aksjene er fordelt med 50% på sparebankene og 50% på forretningsbankene.

I et EFTPOS system sendes transaksjonene i form av elektroniske signaler fra terminalene gjennom et nettverk til systemoperatørens mottakssystem. Operatøren sørger for kontering og tilrettelegging av data til avregning og oppgjør.

Bank-Axept skal ha det operasjonelle ansvaret for driften av en felles infrastruktur. Selskapet skal ikke eie eget nettverk, men skal kjøpe nettverkstjenester på forretningsmessig basis. Mottakssystemet vil bli eiet av selskapet, og det skal selv sørge for det nødvendige vedlikehold og videreutvikling av dette. Driften av systemet vil ventelig bli satt bort til underleverandører på forretningsmessig basis. Bankene vil på denne måten legge til rette for en effektiv utnyttelse av nettverk og mottakssystemer.

Den enkelte bank skal senest ved årsskiftet 1992/93 ha utarbeidet planer for overgang til terminaler som utelukkende er knyttet til Bank-Axept. Alle banker skal innen 1. januar 1995 kun benytte terminaler som er knyttet til Bank-Axepts mottakssystem.

Selskapet skal typegodkjenne terminaler før de kan tilknyttes systemet. Standarder og sikkerhetskrav for kort og terminaler skal i størst mulig tilpasses løsninger som benyttes internasjonalt. Dette vil bringe frem rimelige og standardiserte terminalløsninger. Dette innebærer også at terminalene teknisk aksepterer kort utstedt av andre enn banker når kortene er i overenstemmelse med internasjonale standarder.

Prising og markedsmessige forhold mellom banker og deres kunder skal fortsatt ivaretas av den enkelte bank. Terminalene skal fortrinnsvis eies av brukerstedene, men subsidiært av

bankene. Hver enkelt bank skal selv avgjøre om kort utstedt av andre enn banker skal kunne anvendes i terminaler tilknyttet banken, innen rammen av EFTPOS-systemet.

Saker av bankpolitisk karakter og andre saker av vesentlig betydning for bankene som oppstår i forbindelse med selskapets virksomhet, skal forelegges de to bankforeninger.

4.3 Postmeldingen, betydning for betalingsformidlingen

Stortingsmelding nr. 17 (1991-92) Om posttjenestenes fremtidige rammevilkår (postmeldingen) ble lagt frem for Stortinget 15. november 1991. I meldingen redegjør Regjeringen for sine vurderinger av hvordan Postsparebanken, Postgiro og Postverket forøvrig skal organiseres i fremtiden. Meldingen beskriver også de viktigste av disse institusjonenes nåværende organisasjonsmessige og økonomiske rammevilkår. Odelstingsproposisjon nr. 45 (1991-1992) om lov om Norges Postbank ble fremmet 27. mars 1992. Proposisjonen gir forslag til lovendringer i forbindelse med omdanningen av Norges Postsparebank til Norges Postbank.

Postgiro

Den pågående effektiviseringen av statens økonomiforvaltning vil medføre en betydelig reduksjon i Postgiros inntektsgrunnlag. Postgiro vil miste statlige innskudd som i 1990 utgjorde omlag 75% av forvaltningskapitalen. Renteinntektene fra disse innskuddene beløp seg til 1440 millioner kroner, tilsvarende omtrent 55% av Postgiros samlede inntekter. Denne renteinntekten er dels brukt til finansiering av Postverkets filialnett og har dels dekket Postgiros kostnader i tilknytning til betalingsformidlingen.

Bortfallet av denne inntekten medfører at Postgiro må endre sin drift med sikte på å øke inntektene på andre områder.

I postmeldingen viste regjeringen til at Postgiros inntekspotensiale for det første ligger i økte inntekter fra betalingsformidlingen ved at tjenestene, både overfor statlige og private kunder, i større grad enn nå gebyrlegges. For det andre er det mulig å øke inntektene ved å utvide tjenestetilbudet overfor bedriftskunder.

I postmeldingen la regjeringen derfor opp til at Postgiros rammevilkår endres slik at de i større grad enn nå kan konkurrere med private banker om næringslivskunder. De viktigste endringene vil etter regjeringens forslag være at Postgiro får adgang til å yte kreditt, adgang til å plassere overskuddslikviditet til markedsmessig avkastning og adgang til å tilby nye betalingsinstrumenter. Endringene gjør at Postgiros virksomhet får noe mer karakter av bankvirksomhet, men regjeringen presiserte at Postgiro ikke skal utvikle seg til en ordinær bank. Postgiros virksomhet vil fremdeles være spesialisert på betalingsformidling.

Postgiro har også muligheter til å redusere kostnadene i betalingsformidlingen. Det er store kostnadsforskjeller forbundet med de ulike transaksjonsformer. Regjeringen la derfor opp til at Postgiro fastsetter gebyrer på tjenestene som gjenspeiler kostnadene forbundet ved dem. En slik prising vil kunne føre til en utvikling mot mer effektive og rimelige transaksjonsformer og en positiv utvikling for Postgiros kostnadsside. Regjeringen viste imidlertid til at det i fastsettingen av gebyrene også må tas hensyn til Postgiros konkurransesituasjon.

Postbanken

Regjeringen foreslår at Postsparebanken omorganiseres til et statsforetak og endrer navn til Norges Postbank. Staten skal fremdeles eie banken, men Postverket skal utøve eierskapet. I følge forslaget skal Postbanken i hovedsak underlegges de samme rammebetingelser som en forretnings- eller sparebank. Den vil få låneadgang i Norges Bank, bli underlagt krav til ansvarlig kapital, få skatteplikt og bli underlagt Kredittilsynets tilsyn. Postbanken vil beholde enerett og plikt til å benytte Postverket filialnett.

Regjeringen la opp til at Postbankens betalingsformidling i hovedsak skal skje gjennom Postgiro.

Statens ansvar som eier av Norges Postbank vil være begrenset til den innskutte egenkapital. Statsgarantien på innskudd vil dermed bortfalle i sin nåværende form. Innskudd i Postbanken vil imidlertid fremdeles være sikret. Inntil sikringsfondenes fremtid er avklart, kommer staten til å stå som garantist. I lovforslaget om etablering av Norges Postbank foreslo regjeringen at Postbanken betaler en garantiavgift som tilsvarer den forretnings- og sparebankene betaler til sine respektive sikringsfond. Denne avgiften er for 1992 fastsatt til 0,375 promille av forvaltningskapitalen.

Postsparebankens egenkapital var ved utgangen av 1991 ca 2350 millioner kroner. Regjeringen forventet at egenkapitalen vil øke til omtrent 2700 millioner kroner innen 1. november 1992. Dette vil i sin helhet tilbakeføres til statskassen. Postbanken vil få tilført ny egenkapital, totalt 2175 millioner kroner. I tillegg kommer Postsparebankens en bloc-fond på omtrent 300 millioner kroner til å bli overført til Postbanken i sin helhet.

I proposisjonen tok regjeringen sikte på at Postbanken etableres så raskt som mulig og senest innen utgangen av 1992.

4.4 Samordningen i betalingsformidlingen mellom post og bank

Det har i lengre tid vært ført forhandlinger mellom Postgiro og bankene om muligheten for samordning av post- og bankgirotjenester. På ett område har dette ført til konkrete resultater. Den 2. mai 1991 inngikk de to bankforeningene og Postgiro en avtale om gjensidig å utveksle elektroniske kredittransaksjoner (direkte remitteringer). Bankene mottok tidligere elektroniske overføringer fra Postgiro, men har ikke selv foretatt tilsvarende overføringer til postgirokonti. Den nye avtalen åpner for en gjensidig utveksling av de bilagsløse elektroniske kredittransaksjonene. Det ventes at avtalen kan bidra til å øke bruken av remitteringstjenestene.

Det gjenstår fremdeles stadig å samordne Postgiros og bankenes blankettbaserte giroformidling og elektroniske debiteringstransaksjoner (autogiro), samt minibank og EFTPOS-systemer. Dette hindrer en effektiv utnyttelse av systemene og de to partenes kontomasse.

Norges Bank sendte 30. april 1992 et brev til Finansdepartementet med forslag til en omfattende samordning av de norske betalingssystemene for å bedre effektiviteten. Dette brevet er gjengitt i eget vedlegg til rapporten.

4.5 Bankenes nye girotilbud - BREVGIRO

Som et ledd i bankenes arbeid med effektivisering av den blankettbaserte girobehandlingen, har BBS utviklet et nytt system for behandling av giroblanketter - BREVGIRO. Systemet er basert på at kundene sender de giroblankettene som de ønsker belastet sin konto sammen med en følgeseddel til BBS. Bankfilialenes blankettbehandling overføres således til BBS og en betydelig del av bankenes kostnader ved girobehandlingen faller dermed bort.

Kunder som ønsker å benytte seg av brevgiro, inngår først en avtale med sin bank og signerer et kontrollkort. Signaturen leses elektronisk inn i BBS-systemet sammen med kundens navn, adresse og kontonummer. BBS sender deretter kunden et likt antall følgesedler og konvolutter. Ved bruk av brevgirotjenesten signerer kunden alle blankettene, noterer antallet blanketter i konvolutten på følgeseddelen, signerer følgeseddel og leverer konvolutten til sin bank eller sender den gjennom Postverket direkte til BBS. Både bankgiro- og postgiroblanketter kan sendes i systemet.

BBS foretar en elektronisk kontroll av signaturen på følgeseddelen mot den registrerte kontrollsignaturen, foretar en eventuell dekningskontroll og registrerer giroblankettene på vanlig måte for avregning. Bankene kan selv bestemme hvilke kunder som skal dekningskontrolleres og hvilken beløpsgrense som skal benyttes. Kunden mottar kvittering i form av en kvitteringsliste som viser de enkelte debiterte beløp med tilhørende betalingsmottakers kontonummer.

BBS belaster bankene for bankkundernes bruk av brevgiro. Transaksjonsprisen avhenger av hvor mange giroblanketter som legges i hver konvolutt, hvor mange dekningskontroller som

foretas og om konvolutten er innsendt via banken eller gjennom Postverket. Med tre giroer pr innsending, hver tredje giro dekningskontrollert og innsending gjennom Postverket, vil enhetsprisen som banken betaler til BBS og porto bli 2,73 kroner pr. blankett. Dersom giroblankettene sendes enkeltvis, blir kostnaden 6,19 kroner. Bankene blir i tillegg belastet et transaksjonsgebyr på 1,59 kr. eller 3,58 kr. avhengig av om giroblanketten er ocr eller ordinær blankett. Dette transaksjonsgebyret blir delt mellom kreditbank og debetbank. I tillegg til disse kostnadene må det regnes et påslag på 1-2 kroner for bankens felleskostnader (EDB-kostnader, administrasjon, markedsføring, osv.) Hver enkelt bank avgjør hvilke priser bankens kunder må betale for tjenesten.

Ved bruk av brevgiro overføres kontrollarbeidet i forbindelse med blankettbehandlingen fra bankfilialene til BBS. Sikkerheten øker ved at alle sendinger signaturkontrolles før belastning av giroblankettene. Det er også mulig for banken å sperre enkelte eller en hel serie med følgesedler. Dette medfører at disse følgesedlene med underliggende giroer vil bli avvist i systemet. Det er også mulig for banken å sperre avtaler med kunder slik at alle innsendinger fra kunden blir avvist.

4.6 Kontantforsyning via Cash-Back og Cash-Out - systemer og avtaler

Personkundernes første kontakt med automatisert betalingsformidling var minibankene. Bruk av minibank innebærer en effektivisering for banken ved at det manuelle arbeidet ved kontantuttak reduseres. Servicen overfor kundene er også bedret ved at kontomidlene er tilgjengelige døgnet rundt.

Et neste skritt i effektiviseringen av betalingsformidlingen var etableringen av EFTPOS-systemer. Ved bruk av debetkort i terminaler overfører man betalingen fra egen konto til forretningens konto. En ytterligere effektivisering kan man få til ved at man også kan foreta kontantuttak i EFTPOS-terminalene.

Man kan tenke seg to former for slike kontantuttak. Det ene er basert på at man debiterer kontoen for et høyere beløp enn varekjøpet og får differansen utbetalt kontant, dvs. cash-back. Det andre er at man kan benytte EFTPOS-terminaler som en minibank til kontantuttak, dvs. uten tilknytning til et varekjøp, dvs. cash-out.

Postsparebanken har hatt et mer begrenset tilbud av elektroniske kortbaserte betalingssystemer enn forretnings- og sparebankene. Dette gjelder både minibank og EFTPOS i forretninger. Denne utviklingen skyldes delvis begrenset kortbase og delvis manglende samordning med forretnings- og sparebankene.

For å utvide sitt tjenestetilbud innen kortbasert betalingsformidling har Postsparebanken startet utsendelse av nye bankkort til sine lønnskotokunder. Kortene har magnetstripe, bilde og signaturfelt og er dermed tilrettelagt for både PIN identifisering og signaturkontroll.

Postsparebanken har dessuten inngått en avtale med oljeselskapet Shell om bruk av postbankkortene i terminaler utplassert på bensinstasjonene. Avtalen innebærer at kortholdere med postbankkort fra 6.1.1992 kan benytte sitt kort til varekjøp og kontantuttak i omtrent 400 Shell bensinstasjoner. Kontantuttaket kan skje enten i kombinasjon med varekjøp eller som et rent kontantuttak.

Kortholders identitet blir kontrollert i terminalen ved on-line PIN-identifikasjon, på samme måte som i minibanker. Kontantene blir deretter utlevert av betjeningen. Foreløpig er beløpene som kan heves på denne måten begrenset til 1.000 kroner. Beløpsgrensen for varekjøp er satt til 2.500 kroner.

Postsparebanken forhandler også med andre oljeselskaper om lignende ordninger.

4.7 Etablering av en arbeidsgruppe for elektronisk betalingsformidling - ELBET-Norge

I de kommende år forventes elektroniske betalingssystemer i økende grad å erstatte dagens papirbaserte betalingsmåter. Det er fremdeles et stort uutnyttet potensiale på dette området. Offentlige myndigheter har derfor sett et behov for å skaffe en samlet oversikt med sikte på en mer effektiv utnyttelse av systemene.

På denne bakgrunn nedsatte Næringsdepartementet i samråd med Norges Bank, Finansdepartementet og Samferdselsdepartementet en arbeidsgruppe for å skaffe en oversikt over og klargjøre viktige problemstillinger vedrørende bruken av elektroniske betalingssystemer i Norge.

Arbeidgruppen har representanter fra Finansdepartementet, Næringsdepartementet, Vegdirektoratet (for Samferdselsdepartementet) Statskonsult, Norsk Teknisk Naturvitenskaplige Forskningsråd (NTNF) og Norges Bank. På bakgrunn av Norges Banks særlige ansvar for å fremme et effektivt betalingssystem, har Norges Bank formannsvervet.

Avdelingssjef Dag-Inge Flatraaker er arbeidsgruppens leder.

Gruppens mandat er:

- Kartlegge systemene for elektronisk betalingsformidling i Norge og bruken av dem.
- Foreta sammenligninger med andre land.
- Beskrive fordeler og ulemper med dagens systemer og kartlegge hindringer og barrierer for videre utvikling på området elektronisk betalingsformidling.
- Gi en oversikt over det internasjonale standardiseringsarbeidet.
- Klargjøre potensialet for samfunnsøkonomiske gevinster.
- Komme med anbefalinger og foreslå tiltak.

Arbeidsgruppen ser spesielt tre områder som vil bli nærmere vurdert:

- Mer effektiv utnyttelse av dagens systemer for elektronisk betalingsformidling, spesielt elektronisk giroformidling. Det vurderes spesielt en nasjonal handlingsplan for økt bruk av direkte debitering (autogiro) i Norge.
- Effektiv utnyttelse av systemer for elektronisk datautveksling (EDI) i sammenheng med elektronisk betalingsformidling. Det vil i denne sammenheng bli vurdert problemstillinger knyttet til etablering av nasjonale fakturasentraler.

- Generelle problemstillinger knyttet til etablering av et nasjonalt system for forhåndsbetalte kort (småpengekortsystem).

Arbeidsgruppen startet sitt arbeid i november 1991 og planlegger å legge frem en rapport i juni 1992.

4.8 Utviklingen innen EDI-EDIFACT

EDI/EDIFACT står for Electronic Data Interchange for Administration, Commerce and Transport og betyr overføring av elektroniske data i standardisert format. I Norge er det særlig Norsk Tedis som er sentrale i arbeidet på EDI/EDIFACT-området. For videre informasjon om dette arbeidet, samt internasjonalt arbeid på EDI/EDIFACT-området i regi av EF og FN, vises til årsrapportene for 1989 og 1990.

Nasjonal EDI plan

I midten av november sendte Norsk TEDIS ut en "Nasjonal EDI plan" til høring. Planen har som mål å klargjøre hvordan myndigheter og næringsorganisasjoner kan bidra til en rask utnyttelse av muligheten for effektivisering ved bruk av EDI. Planen drøfter og fremlegger alternative forslag til hvordan dette kan organiseres og gjennomføres. Blant annet anbefales opprettet et nasjonalt referansesenter for EDI.

Planen gir en god oversikt over eksisterende EDI-aktiviteter og retter søkelyset på behovet for gjennomføring av fremtidige aktiviteter.

TEDIS programmet "fase II"

EF-Rådet besluttet i juli 1991 formelt å videreføre TEDIS-programmet i en fase II. Også alle EFTA-land deltar i fase II av TEDIS. Arbeidet vil foregå innen hovedområdene: standardisering, pilotprosjekter, sikkerhet, telekommunikasjon, informasjonsvirksomhet og legale aspekter. Det er også åpnet for prosjektforslag som behandler hvilken innvirkning EDI kan få for bedriftsstrukturer, samt iverksettelse av informasjonskampanjer.

I forbindelse med TEDIS-programmet fordeles det også midler til finansiering av EDI-prosjekter. Søknadsfristen for første tildeling av TEDIS-midler utløp 10. oktober 1991. Det ble fremmet 16 prosjektsøknader fra Norge. Totalt er det registrert 263 søknader fra hele EF/EFTA området.

Status for internasjonale EDIFACT-standarder innen betalingsformidlingen

Det foreligger nå flere meldinger innen betalingsformidling (se også årsrapport for 1990 s. 30). De fleste meldinger er også dokumentert med implementeringshåndbøker. Dette gjelder blant annet følgende transaksjonstyper:

Betalingsmeldinger fra varekjøper til bank:

- Extended Payment Order - (betalingsordre med remitteringsinformasjon). Dette er en melding sendt av betaler til bank, for å instruere banken til å debetere kundens konto og godskrive en betalingsmottaker som oppgjør forretningstransaksjoner.
- Payment Order Message - som Extended, men med begrenset remitteringsinformasjon

- Debet Advice Message - (debitadvis). Dette er en avis (melding) på kontobank på kontohaver som informasjon om at dennes konto er, eller vil bli, belastet for et spesifisert beløp. Meldingen blir generert på grunnlag av en mottatt betalingsordre, evt. en utvidet betalingsordre.

Betalingsmeldinger fra vareselger til bank:

- Extended Credit Advice Message - (utvidet kreditoradvis). Dette er en melding fra kontobank til kontohaver for å informere denne om at kontoen er, eller vil bli, godskrevet for et spesifisert beløp. Meldingen inneholder fulle remitteringsdetaljer og vil bli generert av banken på grunnlag av en utvidet betalingsordre eller eventuelt et betalingsoppdrag mottatt via SWIFT eller telex.

- Credit Advice Message - (kreditoradvis). Tilsvarende funksjon som en utvidet kredittbekreftelse, men inneholder mer kortfattet informasjon om hva transaksjonen relaterer seg til. Meldingen vil bli generert av kontobank på grunnlag av en betalingsordre eller eventuelt et betalingsoppdrag som er mottatt via SWIFT eller telex.

Bankene har også gjennom SWIFT igangsatt pilotprosjekter, slik at EDIFACT interbank transaksjoner kan formidles mellom bankene. Det pågår idag også en rekke EDI-prosjekter innen ulike bransjer med sikte på å ta i bruk EDIFACT.

Den Nasjonale EDIFACT-gruppen for bank og finans skal stå som ansvarlig for arrangementet av et FN møte "UN/EDIFACT Joint Rapporteur". Formålet med møtet er å samordne de standpunkter som er utviklet av de regionale UN/EDIFACT - organene,

(dvs. EDIFACT-rapporter fra ulike verdensdeler) for å komme frem til felles standarder. Arrangementet varer fra 14.-18. september 1992. Det er beregnet ca. 400 deltakere fra Asia, Australia, Nord-Amerika og Europa.

5. GEBYRER I BETALINGSFORMIDLINGEN

Norges Bank har siden 1989 foretatt halvårlige spørreundersøkelser blant 23 av de største forretnings- og sparebankene, samt Postgiro og Postsparebanken om prisene for betalingstjenester. Undersøkelsen pr. 1.1.92 inkluderer også gebyrsatser mv. for 6 mindre sparebanker. De forespurte forretnings- og sparebanker utgjør hhv. 98% og 85% av bankgruppens totale markedsandeler for betalingstjenester. Institusjonene oppgir gebyrsatser for de fleste betalingstjenester. Resultatene fra disse undersøkelsene er presentert i egne gebyrrapporter utarbeidet av Finansmarkedsavdelingen i Norges Bank.

Gjennomsnittlige gebyrsatser er beregnet ved å veie prisene for de enkelte tjenestene med bankens andel av NOK-innskudd på anfordring. Gjennomsnittspriser for alle banker er beregnet ved å veie de to bankgruppens gjennomsnittspriser med bankgruppens faktiske markedsandeler (andel av totale transaksjoner) for betalingstjenestene.

Forretnings- og sparebanker:

Generelt har gebyrene for blankettbaserte tjenester vært høyere enn gebyrene for sammenlignbare elektroniske tjenester. Dette motiverer kundene til å benytte de mest kostnadseffektive betalingsformene. Gebyrforskjellene har imidlertid ikke i fullt ut gjenspeilet kostnadsforskjellene

mellom tjenestene og har heller ikke i tilstrekkelig grad motivert til bruk av de mest kostnadseffektive tjenestene.

I løpet av 1991 økte de gjennomsnittlige gebyrene for alle typer tjenester. Den relative økningen i de elektroniske tjenestene var større enn for de blankettbaserte. Denne utviklingen økte derfor ikke brukernes motivasjon til å benytte de elektroniske og mest kostnadseffektive tjenestene.

I løpet av våren 1992 har flere av bankene, herunder de største forretnings- og sparebankene vedtatt å øke sine gebyrer. Dette vil i vesentlig grad øke inndekningen av bankenes kostnader i betalingsformidlingen.

TABELL 5.1. BANKENES GJENNOMSNIITTLIGE GEBYRSATSER PR. 1.1.1992

Tjeneste	Forretningsbanker			Sparebanker			Alle banker		
	31.12. 1989	31.12. 1990	01.01. 1992	31.12. 1989	31.12. 1990	01.01. 1992	31.12. 1989	31.12. 1990	01.01. 1992
Giro kasse	2,40	2,77	2,81	2,28	2,50	2,80	2,34	2,64	2,81
Giro skranke	6,78	6,77	7,29	4,61	5,18	5,52	5,85	5,98	6,52
Giro kontant	9,03	11,25	11,70	8,42	8,70	8,77	8,75	9,98	10,35
Adviserte giro	10,70	12,35	12,25	14,57	16,96	17,82	12,52	14,66	14,81
Sjekk	4,93	5,61	6,25	3,80	5,72	6,42	4,38	5,67	6,34
- gebyrfrie sjekker -%		44	48		59	58		52	53
- gebyrfrie sjekkbelsp	>628	>883	>881	>728	>721	>785	>677	>795	>829
- gratis sj.ant. pr.mnd.	2,23	4,7	5,6	3,93	3,9	4	3,06	4,3	4,8
Næringssjekk	4,93	5,78	6,96	3,80	4,58	6,41	4,38	5,13	6,67
Remittering u/meld.	1,42	1,00	1,30	0,34	0,12	0,65	0,98	0,56	1,00
Remittering m/meld.	2,31	2,41	2,81	0,74	1,22	1,80	1,57	1,82	2,34
Remittering m/anvisn.	4,44	7,37	7,58	5,64	7,46	8,26	5,00	7,41	7,69
Autogiro u/meld.	1,22	0,98	0,99	1,01	0,20	0,64	1,13	0,59	0,83
Autogiro m/meld.	2,41	2,31	2,82	2,65	2,40	2,54	2,29	2,36	2,69
Minibank u/åpningstid ¹⁾	2,00	1,97	2,51	1,05	1,21	1,67	1,45	1,52	2,00
Minibank i åpningstid ¹⁾	0,00	0,11	0,13	0,00	0,79	1,10	0,00	0,52	0,72
EFTPOS transaksjoner	1,96	1,97	2,00	1,21	0,69	0,68	1,48	1,14	1,14

1) Tallene gjelder minibankuttak på andre bankers minibanker. Minibankuttak i egen banks minibank er gebyrfri i 95% av tilfellene i bankens åpningstid og i 53% av tilfellene utenfor bankens åpningstid.

Postgiro og Postsparebanken:

Som det fremgår av tabell 5.2 er det ikke foretatt noen endringer i Postgiros eller Postsparebankens gebyrer i løpet av 1991. Gebyrsatsene for Postgiros og Postsparebankens tjenester er dermed fortsatt betydelig lavere enn de gjennomsnittlige gebyrsatsene for bankene. Det eneste unntaket er for autogiro med melding (tilsvarende Direkte trekk m/melding for Postsparebanken og Postgiro).

TABELL 5.2. POSTGIROS OG POSTSPAREBANKENS GEBYRER¹⁾

Tjeneste	31.12.89	31.12.90	01.01.92
Innbetalingskort ²⁾	3,70	4,50	4,50
Gireringer ³⁾	0	0	0
Utbetalingskort ⁴⁾	3,70	4,50	4,50
Direkte trekk u/melding ⁵⁾	0	0	0
Direkte trekk m/melding	3,20	3,20	3,20
Datagiro u/meld. ⁶⁾	0	0	0
Datagiro m/meld.	0	0	0
Datagiro m/utbetalingskort	3,70	4,50	4,50
Datagiro til utenl. mottaker med Postgirokonto	—	0	0
Datagiro til utenl. mottaker uten konto	15	20	20
Sjekk ⁷⁾	3,00	3,00	3,00
Minibank	0	0	0
EFTPOS-transaksjoner	0	0	0

- 1) De blankettbaserte og elektroniske girotjenestene benyttes ved hjelp av postgirokonto. Bruken av sjekk og Postsparebankens kortbaserte betalingsformidling er knyttet til konti i Postsparebanken.
- 2) Kontant innbetalt bankgiro kr. 8,-
- 3) Bankgiro belastet postgirokonto kr. 2,-.
- 4) Tilsvarende bankenes advisert giro.
- 5) Direkte trekk tilsvarende bankenes Autogiro.
- 6) Datagiro tilsvarende bankenes remitteringstjenester. Dersom overføring til bankkonto, så er gebyret kr. 1,-.
- 7) Sjekk trukket på honnørkonto er gebyrfril. Generelt er sjekker som er større enn kr. 400 er gratis.

6 BETALINGSFORMIDLING I ET UTVALG LAND

I dette avsnittet sammenlignes strukturen i den norske betalingsformidling med strukturen i "group of ten"-landene som nå består av 11 land: Belgia, Canada, Frankrike, Tyskland, Italia, Japan, Nederland, Sverige, Sveits, Storbritannia og USA. Også Danmark er tatt med i oversikten. Tallmaterialet fra "group of ten"-landene er hentet fra BIS-publikasjonen "Statistics on Payment Systems in Eleven Developed Countries", Desember 1991, og inneholder tall fra 1990. Når det gjelder oversikt over betalingssystemer i de øvrige nordiske land, vises det spesielt til vedlegg til denne årsrapport.

I tabell 6.1 gjengis antall "pengeløse betalinger" pr innbygger i landene. Tabell 6.2 viser den prosentvise fordelingen av slike transaksjoner.

USA utpeker seg ved et betydelig høyere transaksjonsvolum pr innbygger pr. år (277) enn de øvrige land. Canada, Frankrike, Tyskland, Nederland, Sverige, Danmark og Storbritannia har alle noe over 100 transaksjoner pr innbygger mens Norge, Belgia og Sverige har noe i underkant av 100 transaksjoner. Italia, Japan og Sveits har det laveste transaksjonsvolum i denne oversikten.

Som det fremgår av tabellene er sjekkbruken lav i Norge sammenlignet med de fleste av landene. Spesielt i Canada, Frankrike, Storbritannia og USA er sjekkbruken høy og utgjør mer enn 50 % av samlet antall transaksjoner. Sjekkbruken er relativt sett lavere i Tyskland, Japan og Sveits enn i Norge.

Land med lav sjekkbruk har typisk en høy bruk av kreditoverføringer og i noen grad også direkte debiteringer. Dette gjelder også for Norge. Ser vi på andelen

kreditoverføringer som er elektroniske, er det spesielt Sveits, Sverige og Tyskland som har en høy andel (over 25 % av totalt transaksjonsvolum). Tallene er imidlertid ikke helt sammenlignbare da enkelte land har inkludert rene interbanktransaksjoner i disse tallene, mens andre ikke har disse med i tallmaterialet i det hele tatt.

Kreditoverføringenes betydning er enda sterkere når vi ser på omsetningstallene noe som blant annet skyldes innslag av beløpsmessige store interbanktransaksjoner.

Betaling med kredittkort eller debetkort utgjør en stadig økende andel av samlet transaksjonsvolum. I landene Norge, Frankrike, Japan, Canada, Storbritannia og USA utgjør slike transaksjoner mer enn 10 % av de pengeløse transaksjoner. Av disse er betaling ved kredittkort relativt viktigst for landene Canada, Japan, England og USA. Kredittkorttransaksjoner er i hovedsak beløpsmessige små transaksjoner slik at som andel av total omsetning utgjør de lite (under 1/2 % for samtlige land).

EFTPOS-transaksjoner er mest utbredt i Belgia, Frankrike, Danmark, Norge og Sverige. Også dette dreier seg om beløpsmessige små transaksjoner slik at de som andel av total omsetning, utgjør en lav andel. EFTPOS-transaksjoner viser imidlertid en sterk vekst i de fleste land.

Direkte debitering er mest utbredt i Japan, Tyskland og Nederland. Disse instrumentene har noe ulik utforming i de ulike land, men gjennomgående dreier det seg om avtaler mellom kunde, produsent/selger og bank om produsentens/selgers rett til å trekke penger fra kundens konto, jf det norske "autogiro". For Japan dreier dette seg om transaksjoner innen 5 av de viktige områder for offentlige tjenester

(elektrisitet, gass, vann, telefon og fjernsyn). For Tysklands vedkommende er minibankuttak inkludert i tallene for direkte debitering.

Tabell 5 viser utbredelsen av minibanker og EFTPOS-terminaler. Norge blir bare overgått av Canada og Japan når det gjelder tetthet av minibanker. På EFTPOS-siden er det bare Danmark, Belgia og Frankrike som har flere terminaler pr innbygger enn Norge. Ser vi på summen av antall minibanker og EFTPOS-terminaler er Norge det landet som har den største utbredelse av slike pr innbygger.

I utviklingen av betalingstjenester er det også andre sentrale forhold enn de som er nevnt ovenfor. Utviklingen i flere land mot "home-banking" ser ut til å skyte fart. Videre er betalinger fra minibanker utviklet i flere land. Felles for denne utviklingen er en øket tendens til at kundene kan initiere betalingsoppdrag uten selv å måtte oppsøke en bank eller annen betalingsformidlende institusjon. Vi har ikke tallmateriale som kan belyse denne utviklingen.

Nedenfor er enkelte av landene nærmere beskrevet. Dette gjelder enkelte av de landene der utviklingen innen elektronisk betalingsformidling har kommet relativt langt.

Belgia

En høy andel av volumet i betalingsformidlingen i Belgia er innen papirbaserte kreditoverføringer. Sammenlignet med de fleste andre land har Belgia et relativt godt utbredt system for elektroniske betalinger via EFTPOS-nettet. Av de landene vi har sett på, har Belgia sammen med Frankrike og Danmark største utplassering av EFTPOS-terminaler relativt til folketallet. Antall utstedte debetkort og utnyttelse av

systemet har økt sterkt siden det ble introdusert.

Det er for tiden 5 EFTPOS-nettverk i Belgia, hvorav 4 ikke-bank nettverk.

Frankrike

Foruten en høy bruk av sjekk kan betalingsformidlingen i Frankrike karakteriseres ved en høy bruk av elektroniske tjenester. Dette gjelder både elektroniske kreditoverføringer, EFTPOS-transaksjoner, minibanker og direkte debiteringer.

Innen EFTPOS er kortbasen i landet sammensatt av magnetstripe og smart-kort, med en utvikling mot øket bruk av smart-kort de senere år. Det er kun ett EFTPOS-nettverk i Frankrike.

Det er vårt inntrykk at landet har kommet relativt langt i utviklingen mot bruk av elektronisk betalingsformidling. Banque de France har tradisjonelt spilt en stor rolle i betalingsformidlingen i Frankrike og er sentral i den pågående utvikling av de ulike betalingssystemene.

Tyskland

Tyskland har en høy andel, over 60 % av totalt volum, elektronisk betalingsformidling. Sjekkbruken i landet er således relativt lav. Av de elektroniske instrumentene er kreditoverføringer og direkte debiteringer de viktigste.

De elektroniske betalingskort består av kredittkort, debetkort og forhåndsbetalte kort. Kredittkortene spiller en relativt liten rolle i betalingssystemet. Av debetkortene er eurocheque-kortet dominerende. Eurocheque-kortet har de tradisjonelle funksjoner som et sjekkgaranti-kort, men er i

tillegg utstyrt med magnetstripe og kan således brukes som et debetkort i EFTPOS-terminaler. Forhåndsbetalte kort (chip-kort) har i noen år vært utstedt av Postverket i form av telefonkort. Det ventes at disse kortene vil bli mer utbredt i tiden fremover.

Bankene i Tyskland har de senere år innstallert minibanker som foruten å fungere ved kontantuttak også kan anvendes for å initiere kredittoverføringer samt andre former for selvbetjeningstjenester. Enkelte tyske banker har også etablert fullautomatiserte bankfilialer.

Det finnes i Tyskland 4 nettverk for minibanker og 5 EFTPOS-nettverk.

Storbritannia

Betalingsystemene i Storbritannia har gjennomgått betydelige endringer de senere år. En viktig faktor i utviklingen var etableringen av APACS (Association for Payment Clearing Services) i 1985. Medlemskap i APACS er åpent for alle regulerte finansinstitusjoner, noe som har bidratt til øket konkurranse innen betalingsformidlingen. Building societies (boligspareforeninger) fikk i 1986 større adgang til å tilby betalingsformidlingstjenester. Dette har også bidratt til å øke konkurransen i betalingsformidlingen.

Sjekkbruken er realitivt høy i Storbritannia og utgjør 53 % av alle pengeløse betalingstjenester. Innen kortbetalinger er betaling ved kredittkort viktigst, og slike betalinger har økte i årene rundt 1987 med om lag 20 % årlig. Innen EFTPOS har utviklingen tidligere gått relativt tregt men har nå tatt seg opp. Beregninger i Storbritannia (kilde: Retail Banker International) tyder på at debetkort-transaksjoner vil øke

sterkt i de kommende år, og gå forbi kredittkort-transaksjoner i 1993 og sjekktransaksjoner innen 1996. Etableringen av et nasjonalt EFTPOS program som innebærer åpent medlemskap og høy grad av konkurranse mellom medlemmene, ventes å bedre utviklingen innen EFTPOS. Et heleid selskap under APACS vil tilby sentral behandling og oppgjør av EFTPOS-transaksjoner. I 1989 var det ialt 21 EFTPOS-nettverk i Storbritannia, hvorav 3 av disse er reelt store. De øvrige drives i hovedsak av banker i samarbeid med lokale kredittkortselskap, og terminalene er som regel off-line baserte.

De største bankene i Storbritannia har lenge vært aktive innen EDI-utviklingen både innenlands og internasjonalt. 5 av de største bankene lanserte i 1991 et finansielt EDI-prosjekt. Den nye tjenesten som skal tilbys kalles Interbank Data Exchange (IDX) og vil anvende EDIFACT kommunikasjonsstandard. Bankene har uttalt at valget falt på IDX istedenfor SWIFT's finansielle EDI-tjenester fordi dette var en rimeligere og raskere måte å etablere et EDI-system innenlands på.

Elektroniske kreditoverføringer og direkte debiteringer utgjør hhv. 14 og 12 % av pengeløse betalinger. Direkte debiteringer er knyttet opp mot konti i banker og kredittforetak og benyttes hovedsakelig av foretak som mottar et stort antall innbetalinger (forsikringsselskap, offentlige tjenesteytere etc).

USA

De pengeløse betalinger har tradisjonelt vært og er fremdeles dominert av sjekktransaksjoner. I 1990 utgjorde sjekker 82 % av transaksjonsvolumet. Beløpsmessige store transaksjoner går i hovedsak via elektroniske kredittoverføringssystemer. En stor del av omsetningen i betalingssystemene er relatert til

New York og handel med verdipapirer og valutahandel.

Av kortbetalinger er kredittkort mest utbredt med 15 % av volumet. Kredittkorttransaksjonene er stor grad automatisert ved at meldinger overføres elektronisk. Utplassering av EFTPOS-terminaler har, som i andre land, økt de senere år. EFTPOS-transaksjoner utgjør imidlertid en lav andel (0,3 %) av totalt transaksjonsvolum.

TABELL 6.1. "PENGELØSE" BETALINGER (1990) - VOLUM PR. INNBYGGER (TRANSAKSJONER)

	Sjekk	Kort	Papir- baserte giroover- føringer	Elektroniske kredittover- føringer	Direkte debitering	Total
Norge	12	13	56	12	1	94
Belgia	21	10	34	16	6	87
Danmark	30	17	41	18	12	118
Frankrike	86	21	2	22	15	146
Italia	13	1	11	4	1	30
Japan	3	7	5	5	12	32
Kanada	83	33	-	5	4	125
Nederland	17	2	42	29	24	114
Storbritannia	56	15	9	15	15	110
Sveits	6	4	17	32	2	61
Sverige	14	18	32	38	-	102
Tyskland	10	1	25	27	37	100
USA	227	44	-	4	2	277

Kilde: Bank of International Settlement (BIS), Norges Bank

TABELL 6.2. FORDELING AV ANDRE BETALINGSMIDLER ENN SEDLER OG MYNT I
BETALINGSSYSTEMET, PROSENT AV TOTAL VOLUM (TRANSAKSJONER) I 1990

	Sjekk	Kort	Papir- baserte giroover- føringer	Elektroniske kredittover- føringer	Direkte debitering	Total
Norge	12.9	13.9	59.4	12.2	1.6	
Belgia	24.0	11.1	39.9	18.3	6.7	
Danmark	25.7	14.3	35.1	14.9	10.0	
Frankrike	59.3	14.2	1.1	15.1	10.3	
Italia	43.9	2.8	36.0	14.4	2.9	
Japan	9.9	21.8	14.6	15.9	37.8	
Kanada	66.8	26.8	0	3.6	2.8	
Nederland	15.3	2.0	36.7	25.4	21.1	
Storbritannia	51.0	14.0	7.9	13.6	13.4	
Sveits	9.7	6.3	28.4	52.5	3.1	
Sverige	13.8	17.3	31.6	37.3	0	
Tyskland	9.9	1.6	24.7	26.7	37.1	
USA	82.0	15.7	0	1.5	0.8	

Kilde: Bank of International Settlement (BIS), Norges Bank

TABELL 6.3. ANTALL MINIBANKER OG EFTPOS-TERMINALER. UTGANGEN AV 1990.

	Antall	Minibanker	EFTPOS-terminaler	
		Antall innbyggere pr. enhet	Antall	Antall innbyggere pr. enhet
Norge	1.752	2.318	9.213	441
Belgia	11.730	288	9.250	2.901
Danmark	749	6.851	15.804	325
Frankrike	14.428	3.923	180.000	314
Italia	9.770	5.893	22.185	2.595
Japan	88.335	1.399	10.170	12.152
Kanada	11.730	2.288	9.250	2.901
Nederland	2.700	5.599	2.223	6.752
Storbritannia	17.000	3.376	110.000	7.522
Sveits	2.262	2.985	2.590	2.606
Sverige	1.992	4.313	6.090	1.411
Tyskland	11.300	7.053	23.152	3.442
USA	93.000	2.700	60.500	4.149

Utviklingstrekk i betalingsformidlingen i Norge og Norden

Betalingsystemene i de nordiske land har mange fellestrekk og framstår som godt utviklede sammenlignet med andre land. Spesielt gjelder dette bankgiro og postgirosystemene. I alle de nordiske land skjer det nå en gradvis utvikling mot økt bruk av elektroniske betalingstjenester både innen giroformidlingen og innen kortbasert betalingsformidling. Samtidig er bruken av sjekk på vei ned. Selv om likhetene er mange, er det også klare forskjeller i utviklingen i og bruken av ulike systemer. Også bankenes samarbeide om felles teknologi varierer mellom landene. Mens man i Finland og Danmark har samarbeidet om felles løsninger for elektronisk kortbetalingsystemer i varehandelen, har utviklingen i Norge og Sverige vært preget av manglende koordinering.

Innledning

Når en ser bort fra kontant betaling med sedler og mynt, er hoveddelen av betalingsformidlingen i Norge og de øvrige nordiske land knyttet opp til bankenes og postverkenes kontosystemer. De fleste betalingsoppdrag skjer direkte eller indirekte ved betaling til konto, utbetaling fra konto eller overføring mellom konti. De betalingsformidlende institusjoner som ikke selv kan operere et foliodisponibelt kontosystem (reisekortselskapene, finansieringsselskaper osv.), har ofte avregning og oppgjør via bankenes kontosystem.

Kredittkortselskapenes og reisekortselskapenes virksomhet samt oljeselskapenes og varehandelens systemer for kortbetalinger har et kreditlement knyttet til sin betalingsformidling. Deler av disse aktivitetene faller derfor utenfor den tradisjonelle definisjonen av betalingsformidling, men blir likevel ofte betraktet som en del av betalingsformidlingen.

Betalingsystemene i de nordiske land har mange fellestrekk, men også klare forskjeller. Av fellestrekk kan nevnes godt utbygde post- og bankgirosystemer og en gradvis overgang fra bruk av blankettbaserte

te betalingstjenester til bruk av elektroniske tjenester.

Mellom de ulike land er det imidlertid klare forskjeller i bruken av de ulike systemer for betalingsformidling. Dette kan ha flere årsaker. Det er stort sett banker — eller selskaper som er eiet av banker — og Postverket som står bak de ulike systemene for betalingsformidling. Nye systemer vil konkurrere med etablerte systemer, og bankene kan dermed i enkelte tilfeller ha interesse av at nye systemer ikke utvikles. Dette gjelder særlig forholdet mellom EFTPOS¹⁾ og minibanker. På andre områder har bankene gjennom utvikling av alternative systemer og gjennom prissetting motivert til en overgang mellom betalingsformer. Et eksempel er innføringen av gebyrer på bruk av sjekker for å påvirke kundene til å benytte alternative betalingstjenester. Et annet eksempel er utviklingen av elektroniske gireringstjenester, der bankene har satt lave priser for å motivere til en overgang fra de papirbaserte gireringstjenestene. Videre kan konkurranse mellom banker eller grupper av banker om ulike tekniske løsninger medføre manglende samordning av systemer og

¹⁾ EFTPOS — Electronic Funds Transfer at Point of Sale.

redusert brukervennlighet, noe som ofte er til hinder for at systemene kan utnyttes på en effektiv måte.

Utviklingen i ulike betalingsinstrumenter i Norge

Hovedtrekk. Som det fremgår av tabell 1, er betalingsformidlingen i Norge stadig dominert av papirbaserte instrumenter. Utviklingen har likevel i de senere år gått i retning av økende bruk av elektroniske tjenester.

Elektroniske betalingssystemer er dermed i ferd med å overta markedsandeler. De viktigste elektroniske betalingsformene er elektroniske giringer og elektronisk betaling ved bruk av kort på bensinstasjoner og i varehandelen, samt minibankuttak. Minibankuttak er strengt tatt ikke betalingsformidling, men øker tilgjengeligheten av sedler til bruk ved kontant oppgjør. Etter en viss vekst i første del av 1980-tallet stagnerte seddel- og myntomløpet fra 1988 av. Økningen i antall minibankuttak og i sed-

Tabell 1. Enkelte betalingsmidlers utvikling i Norge i perioden 1984 TIL 1990

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Seddel- og myntomløp (Mrd. kr.)	22,6	24,3	26,3	27,8	29,2	29,4	29,7
Bankgiro							
Transaksjoner (mill.)	93	108	119	129	133	136	142
— herav blanketter	77	88	97	104	105	101	101
— herav elektronisk	16	20	22	25	28	35	41
Omsetning (mrd.kr.)	620	763	924	1 054	1 064	1 074	1 176
— herav blanketter	544	652	778	838	820	710	696
— herav elektronisk	76	111	146	216	244	364	480
Postgiro							
Transaksjoner (mill.)	114	116	121	125	129	143	147
— herav blanketter	114	116	121	125	122	131	124
— herav elektronisk	—	—	—	—	7	12	23
Omsetning (mrd.kr.)	1 484	1 569	1 740	1 985	2 249	2 490	2 394
— herav blanketter	1 484	1 569	1 740	1 985	2 122	2 355	2 251
— herav elektronisk	—	—	—	—	127	135	143
Sjekk							
— transaksjoner (mill.)	111	90	74	77	72	60	50
— omsetning ¹⁾ (mrd. kr.)	510	545	727	919	419	337	499
Minibank							
— antall minibanker	385	469	802	1 280	1 645	1 742	1 752
— transaksjoner (mill.)	11	15	22	34	42	55	60
— omsetning (mrd.kr.)	..	..	..	..	28	38	46
EFTPOS							
Butikk							
— antall terminaler				2 400	4 842	5 248	7 651
— transaksjoner (mill.)				0,1	3	6	12
— omsetning (mill.kr.)				..	937	2 021	4 163
Bensin ²⁾							
— antall terminaler				1 350	1 226	1 408	1 562
— transaksjoner (mill.)				9	11	13	13
— omsetning (mill.kr.)				..	1 890	2 372	2 620

¹⁾ omsetningstallene for sjekker er beheftet med usikkerhet

²⁾ tallene for EFTPOS-bensin omfatter bare bruk av bankkort

lenes omløpshastighet (antall ganger pr. år sedlene passerer gjennom Norges Bank) de siste år gir imidlertid indikasjoner om at sedlene har opprettholdt sin sentrale betydning som betalingsmiddel i denne perioden.

Postgiro og bankgiro. I 1980-årene har bruken av girotjenestene vist en moderat stigning. Dette gjelder både bankgiro og postgiro. I årene etter etableringen av postgiro- og bankgirotjenestene i hhv 1942 og 1946 behandlet Postgiro den overveiende delen av girotransaksjonene. Bankgiros andel av transaksjonene har økt gradvis. Ved slutten av 1980-årene er forholdet omtrent utjevnet slik at de to systemene nå behandler omtrent like mange transaksjoner.

Bankenes blankettbaserte giroformidling består i dag i all hovedsak av gireringer mellom konti. Postgiro har derimot stadig en relativt høy andel kontant innbetalte eller kontant utbetalte girotransaksjoner, hhv. 44 prosent innbetalinger og 14 prosent utbetalinger. De resterende 42 prosent er gireringer mellom konti. Gireringene mellom konti øker imidlertid også hos Postgiro.

For bankgiros vedkommende skriver de senere års økning i transaksjonsmengden seg fra de elektroniske tjenestene, mens bruken av de blankettbaserte tjenestene har stagnert. Postgiro kom senere igang med utvikling av elektroniske gireringstjenester enn bankene og behandler derfor en lavere andel av transaksjonene ved elektroniske overføringer. De elektroniske tjenestenes andel av transaksjonene behandlet av Bankenes Betalingssentral (BBS) og Postgiro er henholdsvis 29 prosent og 16 prosent.

BBS har i tillegg til å utvikle systemer for elektroniske overføringer også rasjonalisert behandlingen av bankgiroblanketter. Disse blir nå for en stor del registrert og behandlet elektronisk via et såkalt image prosessings-system der blanketten leses og omgjøres til et elektronisk «bilde».

Sjekk. Sjekktjenesten utviklet seg relativt raskt etter innføringen av lønnskontosyste-

met i 1960-årene. Bruken av sjekker økte deretter helt fram til 1984, da antall trukne sjekker nådde ca. 110 millioner stykk. Deretter har antallet blitt mer enn halvert, og det går fortsatt ned. Reduksjonen har sammenheng med gebyrlegging av sjekker og utvikling av alternative betalingstjenester. Dette gjelder særlig økt tilgang til sedler gjennom minibanksystemet, men også utviklingen av elektronisk kortbasert betalingsformidling i varehandelen.

Minibanker. Etter at antallet utplasserte minibanker økte kraftig opp gjennom 1980-årene, stanset veksten i 1990. Spare- og forretningsbankenes har hvert sitt minibanknett med hver sine systemoperatører. Systemene er samordnet slik at innehavere av aktiviserte bankutstedte kort kan benytte disse i alle slike minibanker. Selv om veksten i antallet minibanker nå har stoppet opp, viser bruken av minibankene en fortsatt sterk vekst. I 1990 passerte antall uttak via minibanker antallet benyttede sjekker. Gjennomsnittlig uttaksbeløp øker også stadig, og var i 1990 på 762 kroner.

Postgiro har etablert et eget minibanksystem hvor innehavere av bankkort utstedt av Postsparebanken samt kort utstedt av enkelte andre kortselskap kan benyttes. Dette nettet omfatter foreløpig relativt få utplasserte minibanker og bruksfrekvensen er lav. Nettet er ikke samordnet med bankenes minibanksystem.

EFTPOS — Electronic Funds Transfer at Point of Sale — er et system der en kunde gjør opp for seg på et salgssted ved å benytte sitt aktiviserte bankkort i en elektronisk terminal. Terminalen kontrollerer kortholders identitet, hovedsakelig ved en PIN-kode, og den registrerer konteringsdata. Disse data blir sendt direkte eller sammen med andre transaksjoner til en systemoperatør som sørger for at kortholders konto blir debitert og salgsstedets konto kreditert med det aktuelle beløp.

Slike systemer er kjennetegnet ved rela-

tivt store investeringskostnader i terminalutstyr og nettverkløsninger og små variable kostnader pr. transaksjon. Det er således et system med stordriftsfordeler.

De første etableringene av slike systemer i Norge ble gjort i begynnelsen av 1980-årene. Utviklingen har vært preget av at bankgruppene har gjort ulike valg vedrørende teknologi, og har utviklet særnorske tekniske og sikkerhetsmessige løsninger. Forretningsbankene baserte sitt system på chip-teknologi mens sparebankene valgte magnetstripeteknologi. Arbeidet med samordning av systemene slik at begge korttyper kan benyttes i alle terminaler, har tatt lang tid. Dette har medført høye faste kostnader og lavere driftsstabilitet, og motvirket utviklingen av systemet. Bankgruppene arbeider nå med tiltak for bedre samordning av de to gruppernes EFTPOS-systemer. Et mulig resultat av dette kan være at det etableres et felles bankeid EFTPOS-selskap i Norge.

Utplasseringen og bruken av EFTPOS-terminaler i forretninger har nå begynt å skyte fart. Antall transaksjoner har i de senere år blitt omtrent doblet hvert år.

Utplasseringen av EFTPOS-terminaler på bensinstasjoner kom tidligere igang enn utplasseringen i forretninger. Bruken av bankkort på bensinstasjonene har i de senere årene stagnert. Dette har sammenheng med oljeselskapenes utvikling av egne elektroniske kort, samt markedsføringen av kontantkort med rabatter.

Postverket hadde ved utgangen av 1990 utplassert under 10 prosent av antallet terminaler utplassert av bankene. Omsetningen ved disse terminalene var under 2 prosent av omsetningen i bankenes terminaler. Bakgrunnen for Postverkets relativt svake stilling på dette området er et beskjedent kundegrunnlag innen varehandelen, få utstedte kort og problemer med samordningen med bankene.

Betalingsformidlingen i de nordiske land

Hovedtrekk. Betalingssystemene i de nordiske landene har både fellestrekk og klare forskjeller.

Finland og Danmark har kommet langt innen utplassering og bruk av elektroniske kortbetalingsterminaler og har dessuten et omfattende og velfungerende system for elektroniske bankgiringer. Systemoperatørene i de to landene har imidlertid satset på ulike teknologiske løsninger for de elektroniske terminalene. Det er også ulike avregningssystemer for posisjoner som oppstår mellom banker som følge av betalingsformidlingen i de to landene. Sverige har et godt utbygd nett av minibanker, mens systemene for kortbetalinger i elektroniske terminaler i forretninger så langt er lite samordnet.

Danmark står i en særstilling i utviklingen av elektronisk betalingsformidling. Danske banker og sparekasser opprettet i 1968 et felles selskap, Pengeintitutternes Betalings Sentral (PBS), for å ivareta drift og utvikling av elektroniske betalingssystemer. Disse systemene omfatter elektroniske gireringstjenester, EFTPOS-terminaler, deler av minibanksystemet og det nasjonale bankkortsystemet Dankort. PBS har dermed sikret en enhetlig og samordnet utvikling av systemene og hindret at ulike banker gjør lite koordinerte teknologiske valg. Som følge av den bevisste satsingen på utvikling og markedsføring av de elektroniske betalingssystemene er det en effektiv organisering og et høyt nivå på bruken av dem.

Organiseringen av betalingssystemene i Finland skiller seg fra de øvrige nordiske land ved at det ikke er noen felles avregningssentral for de nettoposisjoner som oppstår mellom banker som følge av betalingsformidlingen. Bankene beregner selv sine bilaterale nettoposisjoner. Sparebankene og andelsbankene har hver sin «sentralbank» hvor nettoposisjonene mellom banker i de to bankgruppene blir gjort opp. Nettoposisjonene mellom forretningsban-

Tabell 2. Sentrale størrelser i betalingsformidlingen i de nordiske land i 1990

	Norge	Sverige	Danmark	Finland
<i>Bankgiro:</i>				
– transaksjoner (mill.)	143	186	..	345
– herav elektronisk	41	83	108	154
– herav blanketter	101	103	..	191
– omsetning (mrd. NOK)	1 176	2 143	..	2 012
<i>Postgiro:</i>				
– transaksjoner	147,5	412*	250	185
– omsetning (mrd.NOK)	2 394	10 218 ²	..	..
<i>Sjekker:</i>				
– transaksjoner (mill.)	50,0	170	155	13,9
<i>Minibanker:</i>				
– antall terminaler	1 751	1 800	749	2 838
– transaksjoner (mill.)	60,2	170	15,5 ¹)	118,8
– omsetning (mrd.NOK)	45,9	..	..	77,2
<i>EFTPOS³):</i>				
– terminaler	9 213	ca. 6 000	15 804	25 000
– transaksjoner	47,4	..	61,6	120
– omsetning (mrd.NOK)	11,2	..	30 ³)	49,3

¹) Transaksjonstallene gjelder bare PBS' ca. 200 minibanker.

²) Terminaler utplassert på bensinstasjoner og i forretninger.

³) Anslag

* Tall merket med stjerne er tall fra 1989.

kene og mellom banker fra ulike bankgrupper blir beregnet av bankene og overført til Finlands Bank for oppgjør. Postbanken inngår i avregnings- og oppgjørsrutinene som en forretningsbank.

Bank- og postgiro. Som det fremgår av tabell 2 er en stor del av bankgiroformidlingen i Finland, Danmark og Sverige elektroniske transaksjoner. For Danmarks vedkommende skyldes dette at PBS tidlig utviklet slike systemer. Systemene er meget utbredt, og de fleste danske arbeidstakere og pensjonister får sin lønn eller pensjon direkte satt inn på sine bankkonti ved elektroniske overføringer. I de senere årene har imidlertid antallet elektroniske gireringer bare steget moderat. I Finland er omtrent 44 prosent av girotransaksjonene elektroniske overføringer. Denne andelen har blitt redusert i de senere år. Som det fremgår av tabell 3 blir det behandlet langt flere gire-

ringer pr innbygger i Finland enn i de øvrige nordiske land. I Norge har Postgiro og bankgiro omtrent like store andeler av girotransaksjonene. I Finland har bankgiro en overveiende del av markedet, mens Postgiro har en dominerende markedsandel i Danmark og Sverige.

Sjekker. Bruken av sjekker har i de senere årene blitt redusert i alle de nordiske landene. Dette har sammenheng med de høye kostnadene bankene har i forbindelse med behandlingen av sjekkene. Bankene har derfor ved gebyrlegging og etablering av alternative betalingstjenester forsøkt å vri bruken over på andre former for betalingsformidling. Særlig i Finland har det vært en sterk reduksjon i sjekkbruken. Antall trukne sjekker i Finland i 1990 var redusert til drøyt 20% av antallet i 1985. Bruken av sjekker i Danmark og Sverige er fremdeles på et høyt nivå i nordisk målestokk. Det

Tabell 3. Enkelte typer betalingsformidling i de nordiske land i 1990, regnet pr. innbygger

	Norge	Sverige	Danmark	Finland
<i>Bankgiro</i>				
— transaksjoner	34,9	22,2	..	69,4
— herav elektroniske	10,1	9,9	21,0	30,9
<i>Postgiro</i>				
— transaksjoner	36,0	49,3	48,8	37,2
<i>Sjekker</i>				
— antall	12,4	20,3	30,2	2,8
<i>Minibanker¹⁾</i>				
— terminaler	0,43	0,22	0,15	0,57
— uttak	14,7	20,3	..	23,9
<i>EFTPOS²⁾</i>				
— terminaler ¹⁾	2,25	0,72	3,08	5,03
— transaksjoner	11,6	..	12,0	24,1

¹⁾ Regnet pr 1000 innbyggere.

²⁾ Elektronisk kortbasert betalingsformidling i butikker og bensinstasjoner.

fremgår av tabell 3 at det i Danmark i gjennomsnitt ble trukket ca 30 sjekker pr. innbygger i 1990. De tilsvarende tall for Sverige, Norge og Finland var ca. 20, 12 og 3.

Minibanker. I Finland er det utplassert et langt større antall minibanker enn i de øvrige nordiske land. Som det fremgår av tabell 3 var det ved utgangen av 1990 omtrent 1754 innbyggere pr. minibank i Finland, mens tallene for Norge, Sverige og Danmark var hhv. 2326, 4545 og 6667.

I Finland var det opprinnelig etablert tre minibanknett; ett felles for forretningsbankene og Postbanken, ett felles for sparebankene og andelsbankene og ett særskilt for Ålandsbanken. Dette innebar at bankkort fra en gruppe bare kunne benyttes i denne gruppens minibanker. Fra våren 1990 har alle minibankene vært knyttet til et felles nett, slik at alle minibanker nå aksepterer alle typer bankkort. Bruken av minibank i Finland, både målt ved antall transaksjoner og totalt uttaksbeløp, har økt med rundt 50 prosent årlig fram til 1988. Veksten har vært noe svakere i 1989 og 1990.

I Danmark har PBS utplassert omtrent 200 minibanker som den eier og driver. For å sikre at danske banker ikke konkurrerer med disse minibankene, har bankene forpliktet seg til kun å utplassere egne minibanker inne i sine ekspedisjonslokaler. Danske banker har utplassert omtrent 600 minibanker som ikke inngår i PBSs systemer. Siden disse minibankene er plassert inne i banklokalene kan de bare benyttes i bankenes åpningstid og får dermed redusert brukstid. Kunder som har bankkort tilknyttet konto i banken som eier minibanken, kan i tillegg til uttak også benytte disse minibankene til enkelte andre typer betalingsoppdrag. Alle minibankene aksepterer alle typer bankkort og aktiviserte Eurocard for uttak av sedler.

Bruken av minibanker er mest intensiv i Sverige, der det var ca. 260 uttak pr. minibank pr. døgn i 1990. Ved PBS's minibanker i Danmark var det 226 uttak pr. minibank pr. døgn. PBS har imidlertid bare en begrenset andel (25 prosent) av minibankene i Danmark. Gjennomsnittlig bruksfrekvens for alle minibankene er derfor trolig

lavere enn dette. I Finland var det i 1990 ialt 199 uttak pr. minibank pr. døgn, mens det tilsvarende tallet for Norge var 95. Som det fremgår av tabell 3 hadde Finland flest minibankuttak pr. innbygger.

EFTPOS. Det har i de senere årene vært en kraftig vekst i utplasseringen og bruken av EFTPOS-terminaler i de fleste av de nordiske landene. Særlig er EFTPOS-systemene i Finland og Danmark velutviklet. Utviklingen av EFTPOS i Sverige er preget av at flere operatører står for drift og utvikling av egne systemer, og at disse systemene ikke er samordnet. Finland er det nordiske landet som har kommet lengst i EFTPOS-sammenheng hva angår utplassering av terminaler og bruken av disse. De finske bankene koordinerte tidlig valget av terminalsystem og teknologi. De valgte en enkel og rimelig teknologi og inngikk avtaler som gjorde det mulig å benytte bankkort utstedt av alle bankene i alle terminaler. Dessuten kan systemet også benyttes med kredittkort og internasjonale reisekort i de tilfeller forretningen har avtale med slike selskaper. Teknologien er basert på det tidligere papirbaserte kortbetalingssystemet. Dekningskontroll og kontroll mot sperreregister foregår elektronisk med direkte tilknytning til systemoperatøren. Identifisering av kortholdereren skjer ved signaturkontroll som blir påført en papirslipp sammen med beløpet. Konteringsdata blir senere elektronisk overført til forretningens bankforbindelse.

Dette systemet representerer et lavere teknologisk nivå enn systemene som er valgt i Norge og Danmark, der det er lagt større vekt på on-line elektronisk kommunikasjon mellom terminal og systemoperatør.

Den omfattende utbredelsen av EFTPOS i Danmark har sammenheng med at Pengesentralens BetalingsSentral (PBS) fikk ansvaret for utvikling og drift av EFTPOS-systemet. Dette medførte at bankene ikke utviklet konkurrerende systemer, og sikret dermed at systemet helt fra starten har vært

fullstendig samordnet slik at ethvert bankkort kan benyttes på alle terminaler. Systemet er basert på on-line forbindelse for kontrollrutiner og overføring av konteringsdata mellom terminal og systemoperatør. Alle forretninger som har EFTPOS-terminaler, har også utstyr for kortbetalinger med papirslipp-metoden. Disse kan benyttes med internasjonale reisekort, kredittkort og Dankort ved eventuelle strøm- eller linjebrudd.

Ved siden av det velutviklede systemet for elektroniske terminaler er det mange forretninger som fremdeles bare har utstyr for kortbetalinger med papirslipp, hvor papirslippet blir sendt til systemoperatøren for oppgjør. Bakgrunnen for dette er høye kostnader ved det elektroniske systemet i forretninger med lav transaksjonshyppighet.

Til tross for den sterke veksten i bruken av EFTPOS har det også vært en stabil vekst i bruken av det papirbaserte kortbetalingssystemet i Danmark. Antallet transaksjoner utført med Dankort i dette systemet har i de senere årene hatt en sterk økning og utgjorde i 1990 ialt 20 millioner transaksjoner, som er omtrent 30% av antallet EFTPOS-transaksjoner.

I Sverige er det utplassert relativt få betalingsterminaler. Dette skyldes dels manglende enighet om et samordnet system, dels manglende vilje til å bekoste utvikling av systemet og utplassering av terminaler. I tillegg til de ulike bankgrupperingenenes EFTPOS-systemer, har også de største oljeselskapene og varehuskjedene egne EFTPOS-systemer. Disse systemene er i hovedsak så langt ikke samordnet, og det er derfor ikke mulig å benytte et kort i flere systemer.

De fleste av terminalene er fremdeles basert på utfylling og innsending av papirslipp til systemoperatøren. Dekningskontroll og kontroll mot sperreregister blir derimot utført ved hjelp av elektronisk kommunikasjon mellom terminal og systemoperatør. Enkelte av systemene er også basert på elektronisk overføring av konteringsdata.

På grunn av manglende samordning og det lave teknologiske nivå representerer EFTPOS-systemene i Sverige mindre effektive betalingssystemer enn de tilsvarende systemer i de øvrige nordiske land.

De svenske foreningsbankene og flere forretningsbanker har nå gått sammen om å etablere et selskap hvor man tar sikte på å samle alle de bankeide operatørselskapenes virksomheter. Dette selskapet er også tiltenkt rollen som operatør av minibanksys-

temet. Prosjektering av samordningen av systemene under dette selskapet er allerede kommet godt igang, men det gjenstår ennå en del før samordningen kan gjennomføres. Når dette selskapets funksjoner er organisert, vil de bankinterne samordningsproblemer på EFTPOS-området trolig opphøre og forholdene ligge til rette for raskere og mer rasjonell utvikling av EFTPOS i Sverige.

Samferdselsdepartementet
Postboks 8010 Dep
0030 OSLO 1

DERES REF

DERES BREV

VÅR REF

FIM1a\
DIF16\YMO.um

11.9.1991

SAMORDNING AV POSTGIROS OG BANKENES GIROFORMIDLING

1. Innledning

Norges Bank har kontinuerlig arbeidet med å påvirke utviklingen mot et mer effektivt betalingsformidlingssystem. Sentralbanken har således ved flere anledninger pekt på behovet for en rask samordning av de to girosystemene etter mønster av forslagene fra arbeidsgruppen vedrørende "fellesblankett og andre samordnings-tiltak". Disse tiltak bør gjennomføres både av hensyn til bankenes og Postgiros private kunder, men også for å sikre at statens innføring av konsernkontosystem skal bli effektiv. For at disse samordningstiltakene skal kunne realiseres er det nødvendig at partene også kommer til enighet om prinsippene for prising vedrørende behandling av egne og den andre parts blanketter.

En samordning av giroformidlingen i Norge vil bidra til en mer effektiv betalingsformidling og medføre kostnadmessig besparelse for bankenes og Postgiros kunder. På bakgrunn av det særlige ansvar Norges Bank har med hensyn til å fremme et effektivt betalingssystem innenlands og overfor utlandet, jf. sentralbanklovens §1, finner vi det riktig å gi en nærmere vurdering av dette spørsmål.

2. Bakgrunn

Det har i lengre tid vært ført forhandlinger mellom Postgiro og de to bankforeningene om muligheten for samordning av post og bankgirotjenester. Partene kom høsten 1990 til enighet om et samordningsopplegg som i hovedsak samsvarer med de enstemmige forslagene fra arbeidsgruppen vedrørende "fellesblankett og andre samordningstiltak mellom post- og bankgiro" (Oslo, januar 1989) med representanter fra Finansdepartementet, Samferdselsdepartementet og under ledelse av Norges Bank.

Dette opplegget innebærer:

- Både betaler og betalingsmottaker får full valgfrihet fra og til hvilken konti betalingene skal gå. Det betyr at dagens praksis med konvertering (omskrivning) av betalinger opphører.
- Gjensidig utveksling også av elektroniske gireringer, herunder direkte krediteringer og direkte debiteringer
- Mer effektive rutiner for avregning og oppgjør mellom de to systemene.

På ett område har forhandlingene ført til konkrete resultater. Fra 2. mai 1991 ble det igangsatt gjensidig utveksling av elektroniske krediteringer mellom de to girosystemene. Tidligere gikk slike transaksjoner kun fra postgirokonti til bankkonti. Samordningsprosessen forøvrig har imidlertid stanset opp som følge av uenighet vedrørende spørsmålet om prissamordning i forhold til kundene.

Bankforeningene har ønsket å inngå en prisavtale med Postgiro som innebærer:

- det skal være opp til den enkelte bank og Postgiro selv å fastsette transaksjonsgebyrer mot sine oppdragsgivere. Det kan dog ikke fastsettes forskjellig gebyr overfor kunde avhengig av om transaksjonen utveksles mellom bankene og Postgiro eller ikke.

Postgiro og de enkelte banker skal således fortsatt kunne ta ulike gebyrer. Poenget er at kunder i samme bank, eventuelt Postgiro, ikke skal stilles overfor ulike gebyrer avhengig av hvor betalingsmottaker har konto. Dette prinsipp inngår som et sentralt element i bankenes eget girosamarbeide ved at en kunde i en bank betaler det samme for en girobelastning uavhengig av om betalingsmottaker har konto i den samme banken eller i en annen.

Postgiro har så langt ikke ønsket å inngå en slik avtale, men ønsker å kunne ta lavere gebyr for betalinger mellom to postgirokonti enn for betalinger fra en postgirokonti til en bankkonto. Begrunnelsen for dette er todelt. Dels hevder Postgiro at kostnadene er lavere ved behandling av interne transaksjoner (blå blanketter), og dels at de oppnår en markedsmessig gevinst ved å gi prisinsentiver som indirekte oppfordrer til økt kontohold i Postgiro. Dette gir grunnlag for økte renteinntekter.

3. Vurdering

Spørsmålet om prisdifferensiering av giroblanketter overfor kunder innenfor en og samme institusjon bør vurderes ut fra hensynet til en rasjonell og kostnadseffektiv betalingsformidling som bl.a. bygger på at betalinger skal kunne flyte effektivt mellom bankenes og postens kontosystemer, dvs. at det ikke er formelle, tekniske eller økonomiske forhold som begrenser dette. Videre bør prissystemet motivere brukerne av betalingstjenestene til å tilpasse sin bruk i retning av de mest kostnadseffektive tjenester. Et sentralt prinsipp i denne sammenheng er at prisforskjeller mellom ulike betalingstjenester i hovedsak bør reflektere kostnadsforskjeller mellom disse.

En effektiv utnyttelse av bankenes og Postgiros konto- og formidlingssystem forutsetter et samarbeide mellom partene. Både hensynet til stordriftsfordeler i betalingssystemene og det forhold at giroformidling er komplementær til andre finansielle tjenester, tilsier at hensynet til samordnede løsninger må tillegges stor vekt.

Hensynet til et samordnet og oversiktlig system taler i mot en ulik prissetting. En ulik prissetting kan føre til et lite oversiktlig system og at samordningen ikke blir effektiv. Betalere vil kunne påvirkes til å etablere kontoforbindelse der betalingsmottakere har sine konti, eller omvendt at betalingsmottakere vil påvirkes til å etablere kontoforbindelse der betalerne har sine konti. Et samarbeid kan derimot bidra til en mer effektiv konkurranse om kundene basert på kostnader og kvalitet på de tjenestene som tilbys og ikke ved at det bygges opp bindinger mellom betaler og betalingsmottakere som påvirker deres valg av kontoforbindelse. Dersom kostnadsforskjellene er små, bør hensynet til et samordnet og oversiktlig system derfor slå gjennom.

I dagens situasjon der både Postgiro og BBS konverterer (omskriver) hverandres blanketter, er det etablert rutiner som medfører økte kostnader i blankettbehandlingen. Som følge av dette vil Postgiro kunne registrere høyere kostnader ved behandlingen av bankgiroblanketter (grønne) enn egne postgiroblanketter (blå). Isolert sett kan det således argumenteres for at Postgiro bør kunne ta forskjellige gebyrer for grønne og blå blanketter. Ved en samordning av systemene der konvertering av transaksjonene opphører, vil imidlertid kostnadene for Postgiro ved behandlingen av såkalte konserninterne transaksjoner (postgiroblanketter) ikke avvike vesentlig fra kostnadene for konserneksterne transaksjoner (bankgiroblanketter). Dette skyldes at Postgiros rutiner for behandling av henholdsvis blå og grønne blanketter i realiteten vil være nokså identisk.

Ved en samordning mellom de to systemene vil behandlingsrutinen kunne ha følgende alternative forløp:

- a) Postgirokontoret registrerer maskinelt alle blanketter de mottar (blå og grønne) og sender melding (blankettbilag) til betalingsmottaker. Transaksjonsdata som medfører godskrift av bankkonti, oversendes bankene/BBS på maskinelt lesbart datamedium (magnetbånd/disk), eventuelt over linje for avregning og godskrift av kundekonti.
- b) Som a) men Postgiro oversender fysisk de grønne blankettene til BBS og lar denne sørge for utsendelse av melding til betalingsmottaker.

Postgiro vil således ikke ha behandlingskostnader for gireringer i sitt "filialapparat" hverken for blå eller grønne blanketter. Begge blankettyper registreres på en noenlunde lik måte i Postgiros system med belastning av postgirokonto og godskrift av postgiro eller bankkonto. De kostnadsforskjeller som eventuelt måtte oppstå, vil være knyttet til små forskjeller i datafangst-rutinene for blå og grønne blanketter, oversendelse av magnetbånd/tape til BBS, bankenes påfølgende kredittkontoføring på kundekonti samt eventuelt fysisk oversendelse (bulk) av grønne blanketter til BBS. Brutt ned på den enkelte transaksjon utgjør imidlertid dette beskjedne kostnader. Det samme vil gjelde for kontant innbetalte giroer levert i postkontorer. Kostnadskalkyler fra bankenes (BBS) sentrale behandling av giroblanketter viser at det kun er marginale kostnadsforskjeller i BBS's behandling av egne og Postgiros blanketter.

Postgiros kostnader vil bli lavere ved behandling av bankgiroblanketter enn postgiroblanketter dersom bankgiroblankettene oversendes BBS og denne sørger for melding til betalingsmottakere. I slike situasjoner vil det normalt måtte etableres interbankgebyrer mellom Postgiro og bankene som kompenserer for disse kostnadene, særlig dersom systemet er basert på prinsippet om at det er betalerne som skal gebyrbelastes i betalingsformidlingen.

Som det fremgår ovenfor vil Postgiros behandlingskostnader for blå og grønne blanketter ikke avvike mye fra hverandre. En prisdifferensiering mellom blå og grønne blanketter kan derfor ikke begrunnes ut fra kostnadmessige forhold.

4. Oppsummering

Bankene og Postgiro var i hovedsak blitt enige om en ordning som ville gitt både betaler og betalingsmottaker full valgfrihet fra og til hvilken konto betalingene skal gå. Gjennomføringen av en slik ordning har imidlertid stanset opp som følge av uenighet vedrørende spørsmålet om prising av egne og den andre parts blanketter. Kundernes valgfrihet vil videre i realiteten bli begrenset dersom gebyrene kan differensieres etter hvor betalingsmottakeren har konto.

Ut fra hensynet til effektiv ressursbruk i betalingsformidlingen er det ønskelig å unngå prisdifferensiering begrunnet ut fra andre forhold enn kostnadsforskjeller. I en situasjon der systemene er samordnet etter de ovennevnte prinsipper vil det ikke foreligge tilstrekkelig kostnadsforskjeller til å begrunne en prisdifferensiering mellom egne og andre institusjoners blanketter. Siden spørsmålet om prisdifferensiering synes å stå i veien for en samordning av Postgiros og bankenes giroformidling, vil Norges Bank tilrå at Finansdepartementet og Samferdselsdepartementet anmoder partene om å finne en løsning på dette spørsmålet som ivaretar hensynet til en rasjonell og kostnadseffektiv betalingsformidling.

Med hilsen

Gr.

Hermod Skånland

DIF

Dag-Inge Flatraaker

Også sendt: Finansdepartementet
Kopi: Prisdirektoratet
Postgiro
Bankforeningen
Sparebankforeningen

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 OSLO 1

DERES REF.

DERES BREV

VÅR REF

OSLO

FIM\DIF
13\YMO

30.4.1992

AKTUELLE PROBLEMSTILLINGER I BETALINGSFORMIDLINGEN

1. Innledning

Selv om de norske betalingssystemene på mange områder fungerer godt, er det flere forhold som bidrar til å redusere effektiviteten og hindre utviklingen av en effektiv infrastruktur. Det er for tiden flere sentrale områder som er under vurdering og som anses å være av stor betydning for utviklingen på dette området.

I denne sammenheng vil Norges Bank foreslå følgende konkrete tiltak som norske myndigheter bør iverksette for å legge grunnlaget for en vesentlig effektivisering av de norske betalingssystemene.

2. Aktuelle problemstillinger

Effektivisering av de norske betalingssystemene har to hovedelementer. For det første bør det åpnes for felles kontoutnyttelse i bank og post. For det andre bør bruken av elektroniske tjenester øke for i større grad å utnytte stordriftsfordeler.

Med bakgrunn i de omlegginger som nå skjer knyttet til Postgiros og Postsparebankens rammebetingelser samt omlegging i statens økonomiforvaltning, synes det nå å eksistere et bedre grunnlag for samordning og effektivisering av betalingssystemene i Norge. Dette betinger imidlertid at det legges en samlet plan for dette. En samlet plan er nødvendig fordi det enkelte element lett vil møte motstand hos den ene eller annen av de sentrale aktører, mens en omfattende pakke lettere vil kunne avbalansere de ulike interesser.

I denne sammenheng vil det være nødvendig med en koordinering av

den offentlige virkemiddelbruk i samspill med bankene og Postgiro/Postsparebanken. Nedenfor drøftes de ulike elementer i en tiltakspakke for effektivisering av de norske betalingssystemene.

3. Samordning av postens og bankenes EFTPOS-systemer

EFTPOS-systemene er kjennetegnet ved klare stordriftsfordeler. Postsparebanken har idag 400-500.000 lønnskotokunder som er potensielle kortbrukere. Postsparebanken har utstedt ca. 50.000 kort og dette planlegges økt til ca. 150.000 i 1993. Forretnings- og sparebankene har til sammenligning utstedt ca. 1,9 mill. kort. Det vil ligge klare samfunnsøkonomiske besparelser i å legge til rette for felles utnyttelse av EFTPOS-systemene i Norge. Stordriftsfordeler knyttet til utnyttelsesgrad og felles investeringer i infrastruktur tilsier dette. Postbanken bør bli tilknyttet (eventuelt medeier) i BankAxept på linje med andre banker. Postsparebanken har nå søkt om slik deltakelse (eventuelt eierskap) i Bank Axept, og denne søknaden er nå oversendt de to bankforeningene til behandling. Det ville vært klare fordeler om også Postgiros EFTPOS-system var tilknyttet dette system. I alle tilfelle bør det etableres avtaler og teknisk tilknytning mellom systemene som på en tilfredsstillende måte sikrer gjensidig bruk av kort i begge systemer.

I forbindelse med konsesjonsbehandlingen vedrørende avtalen om BankAxept vil det være mulig å stille som vilkår at Postbanken tilknyttes bankenes felles EFTPOS-system via BankAxept samt at det etableres en tilfredsstillende tilknytning mellom Postgiros og bankenes EFTPOS-systemer.

4. Samordning av bankenes og postens minibanksystemer

Minibanksystemet er kjennetegnet ved at gjennomsnittskostnaden er klart synkende med økt utnyttelsesgrad. Bankene har derfor etablert et felles minibanksystem for kontantforsyning til sine kunder. Det vil ikke være samfunnsøkonomisk lønnsomt å etablere to parallelle systemer i Norge. Grunntjenesten i dette systemet bør derfor være felles for bank og post. Dette forhindrer imidlertid ikke at den enkelte bank i tillegg til grunntjenesten i systemet (kontantuttak) i varierende grad kan tilby tilleggstjenester til sine kunder gjennom sine minibanker. Postgiro/Postsparebanken har gjennom flere år ønsket å bli tilknyttet bankenes felles minibanksystem. Det er så langt ikke oppnådd enighet om dette. Postsparebanken har møtt dette problemet med etablering av ordninger for kontantuttak på bensinstasjoner (såkalt cash-out/cash-back).

5. Endrede gebyrer

Norges Bank har i ulike sammenhenger tatt til orde for mer kostnadsriktige priser i betalingsformidlingen.

Bankene hadde inntil 1992 ifølge beregninger utført i Norges Bank, en underdekning (kostnader ut over gebyrer) i betalingsformidlingen på ca. 1,5 mrd.kroner, mens den i Postgiro er ca. 1,1 mrd. kroner. Da har vi holdt underdekningen knyttet til deres seddel- og mynthåndtering utenfor. Til sammen må således innskyltere, låntakere og skattebetalere dekke inn en underdekning i betalingsformidlingen på ialt ca. 2,6 mrd. kroner årlig. Det er viktig av hensyn til en effektiv bruk av ressurser, og også av hensyn til bankenes og Postgiros økonomi, å få en mer kostnadsriktig prising i betalingsformidlingen. Gjennom 1991 og hittil i år har bankene vedtatt og dels gjennomført en betydelig gebyr- endring. De postale institusjoner har derimot ikke endret sine gebyrer.

Også utfra konkurransesituasjonen er det sterkt ønskelig at gebyrendringer i de ulike institusjoner tidsmessig samordnes.

6. Samordning av post- og bankgiro

Norges Banks Hovedstyre har tidligere gått inn for rask samordning av post- og bankgiro etter mønster av de tiltak som en arbeidsgruppe ledet av Norges Bank foreslo i 1989.

Dette vil innebære at dagens praksis for konvertering og omskriving av blanketter opphører, slik at både betaler og betalingsmottaker gis et reelt valg mht. hvilke konti betalingene skal gå fra og til, uavhengig av om han er kunde i Postsparebanken, Postgiro eller en privat bank. Videre bør det etableres mer rasjonelle rutiner for blankettutveksling og avregning og oppgjør mellom systemene som på best mulig måte ivaretar betaleres og betalingsmottakers behov. Det bør videre tilrettelegges ordninger for elektronisk giroformidling (direkte debitering) mellom Postgiros og bankenes kontomasse. Det er i dag åpnet for utveksling av elektroniske krediteringstransaksjoner mellom de to systemer.

Mulighetene for omlegging til økt bruk av elektroniske girotjenester (AutoGiro) blir begrenset, særlig for offentlig sektor, dersom det ikke åpnes for utveksling av direkte debiteringstransaksjoner mellom de to systemene. Også arbeidet for effektivisering av statens økonomiforvaltning, og da særlig konsernkonto-systemet, hindres dersom det ikke åpnes for slik utveksling.

Det konverteres årlig ca. 20-25 mill. blanketter i Post- og bankgirosystemene tilsvarende en omsetning på 25-30 mrd.kroner (noe usikkerhet knyttet til omfanget i Postgiro). Dette er betalinger

der betalingsmottaker ikke får godskrevet den konto han ønsker. Videre er det betydelige forsinkelser knyttet til de betalinger som faktisk utveksles mellom de to systemene. Kundene taper ved dette antakelig flere titals millioner kroner som følge av float.

Av stor økonomisk betydning for kundene er også den mangelfulle oversikt dette skaper. Dette vanskeliggjør bl.a. regnskapsrutiner, innkrevningsrutiner samt likviditetsoversikt, og forsinkelser kan dessuten medføre at betalingsfrister overskrides.

De foreslåtte samordningstiltak bør derfor raskt gjennomføres uavhengig av hvordan man i framtiden organiserer Postgiro og Bankenes Betalingsentral.

7. Handlingsplan for bedre samordning av de norske betalings-systemene

Det bør nå legges opp til en samordning basert på felles utnyttelse av postens og bankenes kontomasse. Samtidig bør det legges opp til mer likeartede rammebetingelser mellom bankenes og postens pengetjenester. En hensiktsmessig tiltakspakke kan være:

- I tilknytning til konsesjonsbehandlingen vedrørende avtalen om etablering av BankAxept settes det som krav at Postbanken tilknyttes bankenes EFTPOS- og minibanksystem på linje med øvrige banker.
- Kontolånsrenten justeres i forkant av den gradvise innføring av konsernkontosystemet, noe som vil nødvendiggjøre en økning i Postgiros gebyrer for å styrke Postgiros økonomi.
- Postgiros og bankenes giroformidling samordnes etter mønster av de tiltak som en arbeidsgruppe ledet av Norges Bank foreslo i 1989.

En slik løsning vil innebære en felles utnyttelse av bankenes og postens kontomasse og muliggjøre en prissetting i betalingsformidlingen som i vesentlig grad vil kunne effektivisere bruken av systemene.

Postbanken vil gjennom dette styrke sin posisjon gjennom etablering av et bedre tjenestetilbud overfor sine kunder. Bankene vil gi fra seg konkurransefordeler overfor Postbanken gjennom åpning av sitt minibank- og EFTPOS-system, men vil kunne styrke sin konkurranseposisjon overfor Postgiro gjennom en bedre samordning innen giroformidlingen samt via et mer kostnadsreflektert pris-system både i bank og Postgiro.

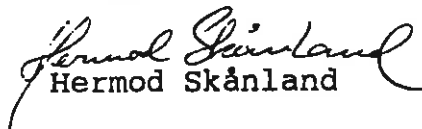
En ulempe ved en slik løsning vil være at Postgiros situasjon fortsatt vil være meget uklar. På den ene siden skal den ikke slås sammen med Postbanken før man er sikker på at den ikke vil

være en økonomisk belastning for denne. Samtidig skal den utvide sitt tjenesteområde og ha en sentral rolle med hensyn til statlige betalinger. Norges Bank uttalte i brev av 22.3.1991 til Finans- og Samferdelsesdepartementet at denne todelingen av postens pengetjenester vil innebære at det oppstår nye konkurranseflater mellom Postgiro og Postbanken på vesentlige markedsområder og medføre en lite enhetlig profilering av tjenester overfor kundene gjennom postverkets nett. Det ligger ikke ubetydelige rasjonaliseringsmuligheter og stordriftsfordeler knyttet til samordning av datasystemer, organisasjon, tjenesteyting osv. Disse potensielle samordningsgevinstene blir vanskeligere å realisere med to adskilte selskaper.

Det bør derfor vurderes om Postbanken bør overta Postgiros kundemasse og utvikle et fullverdig og enhetlig banktilbud gjennom Postverkets nett. Postgiros nåværende avregningsoppgaver knyttet til blanketthåndtering kan da slås sammen med BBS.

Dette vil også legge forholdene bedre til rette for samordningsgevinster knyttet til postens pengetjenester, en mer enhetlig profilering av tjenester overfor kundene gjennom Postverkets nett samt bedre utnyttelse av den komplementære kundemasse som i dag ligger i Postgiro og Postsparebanken. Det er redegjort nærmere for konsekvensene av en slik sammenslåing i vedlegg.

Med hilsen

Hermod Skånland

Morten Jonassen

Kopi: Samferdselsdepartementet
Bankforeningen
Sparebankforeningen
Postdirektoratet

V E D L E G G

Konsekvenser ved en eventuell sammenslåing av Postgiros og BBS' blankettbehandling

BBS har de siste år gjort betydelige investeringer i ny teknologi (ca. 300 mill.kroner), herunder bl.a. investert 150 mill.kroner i et nytt blankettbehandlingssystem basert på image processing. BBS har gjennom disse investeringene i relativt stor grad redusert sine kostnader. Antallet ansatte er redusert fra ca. 1050 i 1987 til et forventet nivå på ca. 620 i løpet av 1992 samtidig som antall behandlede transaksjoner pr. årsverk er økt med 44%. Kostnadene pr. transaksjon er som følge av dette redusert nominelt med ca. 15% siden 1988 (tilsvarende en inflasjonsjustert reduksjon på ca. 25-30%).

Postgiros vurderer for tiden investeringer i nytt behandlingssystem (antakelig image processing) med sikte på modernisering av sitt system. En slik investering (100-150 mill.kroner) vil, som for BBS, innebære nedleggelse av flere hundre arbeidsplasser (ca. 400 ansatte dersom samme omfang som i BBS). Det knytter seg betydelige stordriftsfordeler til de systemene som er etablert. Et synkende transaksjonsvolum vil således innebære høyere gjennomsnittskostnader. På blankettsiden må det forventes en slik reduksjon de nærmeste år. BBS vil ved relativt beskjedne tilleggsinvesteringer kunne etablere en kapasitet til å håndtere all blankettbasert giroformidling i Norge, og gjøre det mulig å redusere kostnadene forbundet ved dette som følge av betydelige stordriftsfordeler. BBS har beregnet at en sammenslåing av Postgiros og BBS blankettbehandling vil gi årlige kostnadsbesparelser på ca. 280 mill.kr.

Vi har ikke gjennomført noen grundig analyse av dette, men antakelig vil gevinsten ved sammenslåing være noe lavere som følge av at Postgiro uansett, dersom de investerer i nytt behandlingssystem, vil oppnå kostnadsgevinster (færre ansatte og mindre bruk av kontorlokaler). Vi anslår gevinsten ved sammenslutning til grovt regnet 150-200 mill. kroner pr. år.

Også når det gjelder portokostnader vil det kunne oppnås store besparelser ved sammenslåing. Gjennom samsortering i BBS ved at flere giroer sendes til betalingsmottaker i samme konvolutt oppnår norsk bankvesen en årlig kostnadsbesparelse på 140 mill. kroner. En tilsvarende samordning med Postgiro på samsorteringsiden vil derfor kunne gi betydelige kostnadsbesparelser.

En sammenslåing vil dessuten gi et bedre grunnlag for å skape enhetlige standarder for betalingstransaksjoner innenlands og mot

utlandet.

Det synes ikke å være tvil om at det kan oppnås kostnadmessige gevinster ved å slå sammen disse to funksjoner. Et annet forhold som også bør vektlegges i denne sammenheng er Postgiros framtidige rolle. Ifølge Postmeldingen vil man ikke la Postgiro inngå i Postbanken før man er sikker på at Postgiro ikke vil utgjøre noen økonomisk belastning for denne. Argumentet for ikke å slå sammen disse to institusjonene vil i vesentlig grad forsvinne dersom Postgiros blankettbehandling integreres med BBS. Dersom dette skal bli en løsning er det viktig at Postgiro ikke nå investerer i et nytt blankettbehandlingssystem. Kontoholdsdelen av Postgiro (dvs. det som er igjen av Postgiro etter en sammen slåing med BBS) vil da kunne overtas av Postbanken med de fordeler som ligger i komplementær kundemasse, tjenestesamordning, utnyttelse av postnettet og ikke minst at dette legger forholdene bedre til rette for at Postbanken kan integreres i bankenes felles betalingssystem på lik linje med øvrige banker.

Mandat

for

Intern arbeidsgruppe for betalingsformidling
(Etter vedtak av sentralbanksjefen den 23.4.1992)

Faste medlemmer av arbeidsgruppen oppnevnes fra FIM, BANK, KOBE, SERA, UTA, MOA, ØKA og TEK. FIM stiller leder og sekretariat for gruppen. FIM og BANK har to faste medlemmer.

1. Gruppen skal være et forum for gjensidig informasjon og tjene som rådgivende og saksforberedende organ for bankens ledelse og de avdelinger som er involvert i arbeidet med betalingsformidling, gebyrspørsmål, avregnings- og oppgjørssystemer, anvendelse av sedler og mynt m.v.
2. Gruppen skal årlig utarbeide en rapport om arbeidet i banken på områder nevnt i punkt 1. Samtidig skal det utarbeides en oversikt over utviklingen innen betalingsformidlingen.
3. Prinsipielle saker som angår punkt 1 forelegges gruppen før disse fremlegges for Koordineringsutvalget eller bankens beslutningsorganer.

NORGES BANK

FINANCIAL MARKETS DEPARTMENT

The EEC Commission
Rue de la Loi 200
B 1049 Bruxelles
BELGIUM

DERES REF

DERES BREV

VAR REF

OSLO

FIM\UM
Brev\cjev11\

16.1.1992

Attn: Director Peter Troberg

DISCUSSION PAPER ON MAKING PAYMENTS IN THE INTERNAL MARKET

During a meeting with you and your staff members in December 1990, the Norges Bank delegation indicated that the discussion paper "Making Payments in the Internal Market" could be brought up for discussion in a "Liaison Committee for Payment Systems Matters" in Norway. This Liaison Committee was set up in 1986, shortly after the parliament had passed a new central bank act, stating that Norges Bank has the responsibility to promote an efficient payments system.

The Liaison Committee, chaired by the Governor of Norges Bank, comprises members representing various parties involved with payment systems matters in Norway. These parties include the Norwegian Bankers' Association, the Norwegian Savings Banks' Association, the Norwegian Postal System, the Association of Norwegian Finance Companies, the Banking, Insurance and Securities Commission, the Consumer Council, and the Federation of Commercial and Service Enterprises.

The paper was brought up for discussion in the Liaison Committee in March 1991, and various comments given by the members are stated below.

We are aware of the fact that official comments from a wide range of institutions have been received by the Commission; and that these comments have been summarized in the document "Making Payments in the Internal Market" of March 19, 1991. The Commission paper has not been discussed in the executive Board of Norges Bank, and the following must be regarded as unofficial comments, based on the discussion referred to in the Liaison Committee for Payment Systems Matters in Norway.

The Consumers Council in Norway has prepared a separate statement, which is attached to this letter.

The representatives of the Bankers' Association and the Savings Banks' Association expressed critical comments to both the outline and the proposals for further consideration in the Commission paper. As associated members of the European Federation of Commercial Banks and the European Savings Banks Group, they have seconded the official comments given by these two bodies.

The Norwegian Savings Banks' Association agrees that the present system of cross border correspondent banking transfers ought to be improved in terms of efficiency; particularly when it comes to the clearing function. One stresses, however, the element of proper competition among various suppliers of cross border clearing services; and a system based on the principle of clearing between national clearing houses would not, in their opinion, meet the principles for proper competition.

The representatives of the Federation of Norwegian Commercial and Service Enterprises welcomed the issues taken up for discussion in the Commission paper, and the way these issues are analyzed. There are several aspects of today's payment systems that retailers feel uncomfortable with, and the Federation of Norwegian Commercial and Service Enterprises stresses the importance of the Commission's initiative in this respect. One also underlines the important role of the central banks in the coordination process that lies ahead.

Norges Bank highly appreciates the fact that the Commission, in preparing the discussion paper, has initiated a process of analyzing and evaluating important payment systems issues, both in general and specifically in the field of cross border payments.

In the paper's summing up of the aims of the Commission's analysis and assessment, it is also stated that the Commission has a role in ensuring that the Treaty's competition rules are respected. In general we support this statement. Since, however, the banking community seems to oppose the Commission's "ACH route" approach with exactly such an argument in mind, we feel that some elaboration is needed.

In the central banking community, including the BIS, a large part of the assessment of payment systems has focused on defining a proper balance between competition and coordination/cooperation. In our view there is no clear cut answer to where the line should be drawn, but we feel that the market for payment services needs special consideration for three reasons:

- In most cases payment services are rendered by banks which also render credit services; that is transforming deposits and other funding into loans.

- Practically all modern payment systems contain heavy elements of fixed costs, and hence the production of payment services are subject to declining average costs.
- With the absence of "real time" final settlement, modern payment systems contain heavy elements of risk for the various parties involved.

In our view these three factors are important in the sense that they distinguish the market for payment services from the market for many other goods and services. As stated in Commission paper, it is important that the Treaty's competition rules are respected in the field of payment services. We feel, however, that it is at least equally important to ensure proper coordination and cooperation between producers of payment services in order to make sure that resources are utilized efficiently for proper payment system infrastructures. Compared to, and somewhat in contrast to other areas of economic activity, our main view when it comes to the balance between competition and coordination in the field of payment services, is that less emphasis should be put on competition, and more emphasis should be put on coordination and cooperation between producers of payment services.

An OECD paper from 1990 on the transition of the financial systems of the countries in Central and Eastern Europe makes the following remarks on this issue:

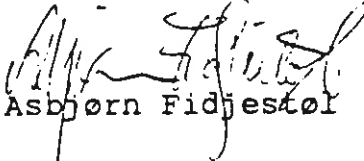
"Although developments in this field are in a state of flux, one may already at this stage conclude from the experience in a number of OECD countries that, as far as the development of the technological infrastructure of the payment systems is concerned, a co-operative or more centralised approach is, on the whole, preferable to a market-oriented approach. The development of competition and mutually exclusive ATM networks would clearly run counter to the interests of users of the system. Thus, the authorities have in a number of countries encouraged agreements between otherwise competing parties to make their ATM networks mutually compatible and generally accessible. Similar arrangements need to be made if plastic cards were increasingly to be used for electronic payments at the point of sale (EFTPOS). As far as electronic clearing systems are concerned, a general conclusion from recent experience seems to be that smaller countries in particular cannot afford to develop competing systems, given the sheer size and complexity of system development that is involved. For reasons of adequate risk management, centralised solutions also seem to be preferable as seems indicated by the discussion that is at present taking place in the United States".

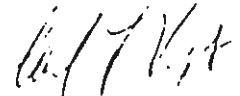
We fully agree on the Commission's proposed criteria for an efficient, cross-border payments system.

In line with our views on a strong need for coordination and cooperation, there are suitable arguments in support of concentrating most payment clearing functions in one single clearing institution (ACH) in each country; with the settlements being done with the central bank. We also agree that such an organisational framework best seems to benefit a more efficient system for handling cross border payments in a regime of various national currencies. In many ways the still prevailing system of correspondent banking transfers seems to have outlived itself for the purpose of handling this efficiently.

As you are aware, European clearing houses have been working on a concept called Europay for a number of years; a concept which is very similar to the Commission's approach. One of the obstacles in the Europay concept has been the issue of establishing a proper final settlement arrangement for the cross-border interbank transactions involved. In our view, one of the tasks of a European Central Bank (ECB) in a European System of Central Banks (ESCB) would be to act as such a final settlement agency.

Sincerely yours,

Asbjørn Fidjestøl

Carl J. Vogt

TABELL 10. UTVIKLINGEN I BETALINGFORMIDLINGEN 1984-1991. TRANSAKSJONER (MILL.)

Betalingsmåte	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Sjekk ¹⁾	110,8	90,1	74,3	77,2	72,2	60,3	50,0	43,7
Bankgiroblanketter	76,7	87,5	97,8	110,2	111,5	100,6	101,4	99,0
Bankgiro elektronisk	16,5	20,1	21,8	24,8	28,2	35,0	41,3	48,8
Postgiro blanketter	114,4	115,7	120,6	120,6	122,2	130,6	127,8	124,0
Postgiro elektronisk ²⁾	-	-	-	4,7	6,8	12,8	11,9	15,2
Minibank	-	-	-	34,0	42,4	54,6	60,2	65,7
EFTPOS Bensin ³⁾	-	-	-	18,5	23,5	29,5	35,5	36,8
EFTPOS Annen handel ⁴⁾	-	-	-	0,6	3,2	6,1	11,6	22,1
Kredittkort og T/E kort ⁵⁾	-	-	-	-	4,6	5,2	6,4	7,1
SUM					414,6	434,7	446,1	462,4

Kilde: Norges Bank, Bankenes Betalingsentral (BBS), Bankforeningen, Sparebankforeningen, Postgiro, oljeselskapene, reisekortelskapene, kredittkortelskapene. For felter med "-", foreligger det ikke opplysninger.

1) Tallene for sjekker utstedet på forretningsbankene er beheftet med usikkerhet.

2) Korrigerte tall for elektronisk postgiro.

3) EFTPOS: Elektronisk kortbasert betaling på bensinstasjoner (Electronic Funds Transfer at Point of Sale).
Transaksjonstallene for EFTPOS-bensin gjelder bruk av både bankutstedte og oljeselskapsutstedte kort.

4) EFTPOS: Electronic Funds Transfer at Point of Sale i varehandelen.

5) Kredittkortene innbefatter Kjøpekort, Norgeskort, Multicard, Nøkkeltkort og Cresco Card. T/E-kortene innbefatter kort utstedt av Visa, Diners, Eurocard og American Express brukt i Norge. Transaksjonstall fra Diners er fra 1990.

TABELL 11. UTVIKLINGEN I BETALINGFORMIDLINGEN 1984-1991. OMSETNING (MRD.KR.)

Betalingsmåte	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Sjekk ¹⁾	510,2	545,8	727,1	918,5	419,0	337,0	499,0	471,0
Bankgiroblanketter	543,6	652,0	778,5	837,8	820,6	709,9	696,7	626,0
Bankgiro elektronisk	76,2	111,0	146,9	215,9	244,2	364,5	479,5	792,3
Postgiro blanketter	-	-	-	-	2250,1	2355,9	2251,1	2272,0
Postgiro elektronisk ²⁾	-	-	-	-	128,0	135,0	142,8	235,6
Minibank	-	-	-	-	27,7	37,6	45,9	51,3
EFTPOS Bensin ³⁾	-	-	-	-	1,9	5,8	6,9	7,7
EFTPOS Annen handel ⁴⁾	-	-	-	-	0,9	2,0	4,3	8,4
Kredittkort og T/E kort ⁵⁾	-	-	-	-	6,0	6,1	7,3	8,2
SUM	-	-	-	-	3898,4	3953,8	4133,4	4472,6

Kilde: Norges Bank, Bankenes Betalingsentral (BBS), Bankforeningen, Sparebankforeningen, Postgiro, oljeselskapene, reisekortselskapene, kredittkortselskapene. For felter med "-", foreligger det ikke opplysninger.

1) Tallene for sjekker utstedet på forretningsbankene er beheftet med usikkerhet.

2) Korrigerte tall for elektronisk postgiro.

3) EFTPOS: Elektronisk kortbasert betaling på bensinstasjoner (Electronic Funds Transfer at Point of Sale). Transaksjonstallene for EFTPOS-bensin gjelder bruk av både bankutstedte og oljeselskapsutstedte kort.

4) EFTPOS: Electronic Funds Transfer at Point of Sale i varehandelen.

5) Kredittkortene innbefatter Kjøpekort, Norgeskort, Multicard, Nøkkeltkort og Cresco Card. T/E-kortene innbefatter kort utstedt av Visa, Diners, Eurocard og American Express brukt i Norge.